Megmaradási egyenletek

Megmaradási egyenletek

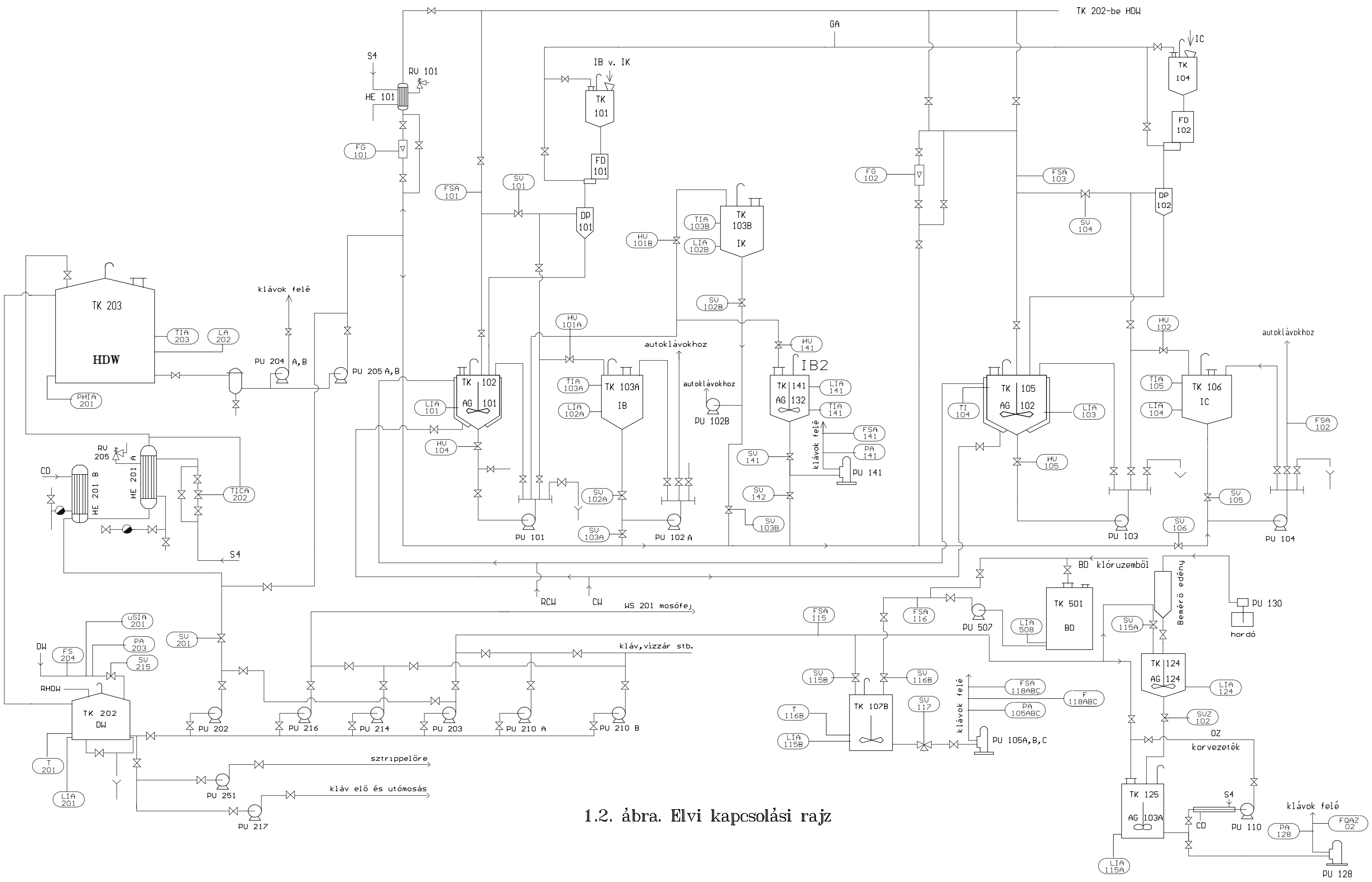

1.2. ábra. Elvi kapcsolási rajz

1. Műveleti egyég fogalma

• A művelettan alapvető fogalma a műveleti egység (unit operation), melynek alapján a vegyipari eljárások széles köre jól definiált, viszonylag kevés számú alapműveletből összeállítható.
• Első közelítésben azt mondhatjuk, hogy az elvi folyamatábrákon található egyszerű készülékszimbólumok általában egy-egy műveletet képviselnek (kolonna: desztilláció, reaktor: reagáltatás, szűrő: szűrés, kondenzátor: gőz-folyadék fázisátalakulás, stb.).
• A készülékek a legtöbb esetben műveleti egységeknek tekinthetőek, de nem minden esetben azonosak annak fogalmával. Előfordulhat, hogy az elvi folyamatábrán a műveleti egység nem szerepel készülékként (pl. elágazás), vagy több, egyszerű műveleti egység alkot egy készüléket (pl. reaktorkaszkád vagy rektifikálóoszlop).

1.1 Műveleti egyégek csoportosítása

A bennük végbemenő transzportfolyamatok alapján:

- Mechanikus: Impulzustranszport (szűrés, aprítás, centrifugálás...)
- Termikus: Entalpiaváltozás (bepárlás, hűtés, hőcsere...)
- Diffúziós műveletek: komponenstranszport (komponensszétválasztási műveletek...)

Fázisérintkeztetés alapján:

- Gőz – folyadék: desztilláció, rektifikáció...
- Gáz – folyadék: abszorpció, deszorpció...
- Folyadék – folyadék: extrakció...
- Folyadék – szilárd: extrakció, adszorpció, ioncsere...
- Szilárd – folyadék – gőz: nedvesítés, szárítás...
- Folyadék – szilárd – folyadék: membránszeparáció, dialízis.

Üzemvitel szerint:

- szakaszos, folyamatos

  Szakaszos: ha időben periodikus részműveletekből áll

  Folyamatos: ha a betáplálás és az elvétel folytonos

Csőreaktor esetén

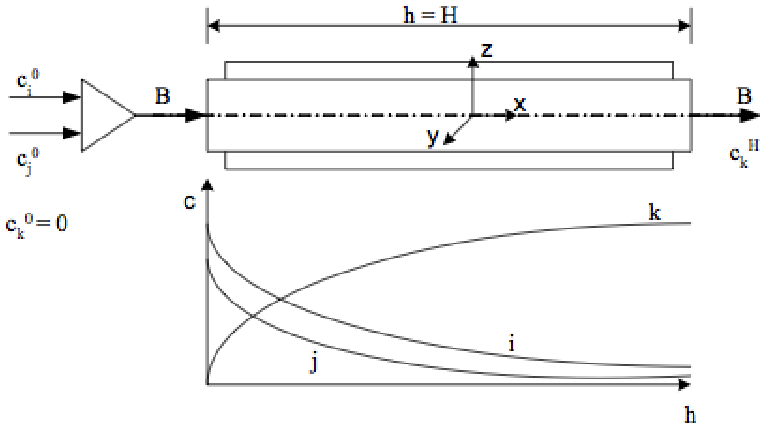

Dugószerű áramlásnál:

$$\left(\frac{\partial \Gamma}{\partial z}\right)_t = \left(\frac{\partial \Gamma}{\partial y}\right)_t = 0$$

Stacionárius esetben:

$$\left(\frac{\partial \Gamma}{\partial t}\right) = 0$$

Γ Intenzív állapotjelző (T,c,p)

Üstreaktor esetén:

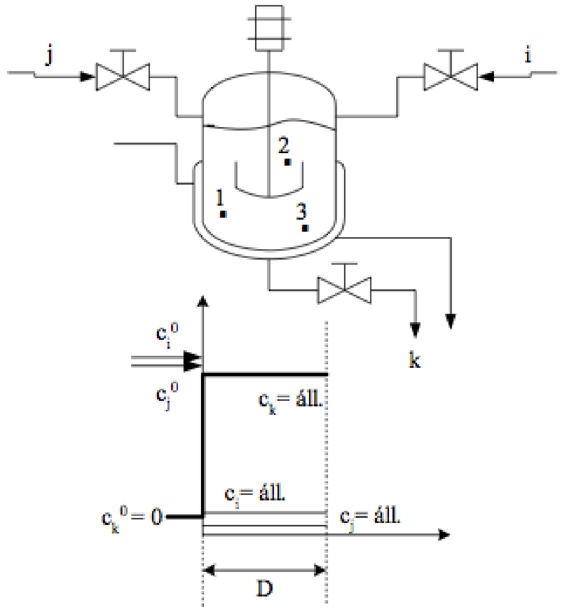

Tökéletes keveredés esetén:

$$\left(\frac{\partial \Gamma}{\partial x}\right)_t = \left(\frac{\partial \Gamma}{\partial y}\right)_t = \left(\frac{\partial \Gamma}{\partial z}\right)_t = 0$$

Stacionér esetben:

$$\left(\frac{\partial \Gamma}{\partial t}\right) = 0$$

Időbeni viselkedés szerint: stacionárius és instacionárius

Stacionárius esetben az intenzív paraméterek eloszlása időtől független, instacionárius esetben pedig függ az időtől.

Fázisok száma szerint: egyfázisú, többfázisú (homogén, heterogén)

Áramlási irány szerint: egyenáramú, ellenáramú, keresztáramú

Hőtani szempontból: izoterm, adiabatikus, politrop

Stb...

1.2 Műveleti egységek matematikai leírása

- A leíráshoz öt alapegység elegendő (Hossz, idő, tömeg, hőmérséklet, anyagmennyiség)

- A leíró mennyiségek száma akkor elegendő, ha fázisonként megadunk K+2 adatot

- Szabadsági fok: változók száma – leíró egyenletek száma

1.2.1 Transzportfolyamatok és az áram fogalma

- Az áramló közeget — halmazállapotától függetlenül — *fluidumnak* nevezzük. A fluidum lehet áramló gőz, gáz, folyadék, valamint az összenyomatóságot tekintve kompresszibilis és inkompresszibilis.
- A művelettan témakörében az anyag általános mozgásegyenlete, vagyis a tömeg-mérlegegyenlet mellett további három extenzív mennyiség transzportjával kell foglalkoznunk. Ezek a komponens–, hő(termikus energia)– és az impulzus transzport.
- A műveleti egység leírásához három féle tér(x, y, z) – idő(t) függvény ismerete szükséges, ezeket mező kifejezéssel adjuk meg:
  - Sűrűségmező (vagy koncentrációmező), hőmérsékletmező és sebességmező

$$\rho = \rho\left(x, y, z\right) \qquad T = T\left(x, y, z\right) \qquad v = v\left(x, y, z\right)$$

- *Áram* (jele: I): egy extenzív mennyiség (ψ) adott A felületen történő elmozdulása, adott időtartam alatt. Skaláris mennyiség, dimenzióját tekintve:

$$\text{áram(I)}=\frac{\Psi}{t}$$

  - A műveletanban a rendszer jellemzésére négy áram elegendő, ezek:
    - Tömegáram (kg/s)
    - Komponensáram (mol/s)
    - Hőáram (J/s)
    - Impulzusáram (kgm/s^2)

- *Áramsűrűség* (jele: j): Vektor, melynek iránya megegyezik az áramlás irányával, nagysága egyenlő az extenzív mennyiségnek az áramlás irányára merőleges egységnyi keresztmetszetű felületen időegység alatt átlépő mennyiségével.

$$\text{áramsűrűség} = \text{extenzív mennyiség} \ / \ (\text{felület} \ * \ \text{idő}) = \frac{\Psi}{At}$$

Tömegáram:
Időegység alatt átáramló tömeget jelenti, kémiai öszetételtől függetlenül. Hajtóerő a sűrűségkülönbség

Komponensáram:
Kémiai összetétel szerinti jellemzi az áramló rendszereket. A komponensáram a tömegáramnak egy különleges esete, a kémiailag különböző komponensekből álló áramlás csak egy kiválasztott komponensének áramát jelenti.
A hajtóerő az adott komponens koncentrációkülönbsége. A valamennyi fázisra és komponensre felírt komponensáramok összege a teljes tömegáramot adja.

Hőáram vagy entalpiaáram:
A műveleti egységek számításaiban energetikai jellemző. A hő- vagy entalpiaáram a tömegegységre és standard állapotra vonatkoztatott entalpiának időegység alatt átáramlott mennyiségét jelenti. Hajtóereje a „hő-sűrűség-különbség”. A hősűrűség a sűrűség, a fajhő és a hőmérséklet szorzataként számítható. Gyakorlati számításoknál a sűrűség és a fajhő változását elhanyagolhatjuk, ennek következtében a hajtóerő a hőmérsékletkülönbség.

Impulzusáram:
Az időegység alatt áthaladó impulzus értékét jelenti. Hajtóereje az „impulzussűrűség-különbség“. Az impulzussűrűség a sűrűség és a sebesség szorzata.

Áramló rendszerek esetén a különböző mennyiséek megmaradását a kontinuitási egyenlet írja le:

Ahol j: áramsűrűség, Γ: általánosított sűrűség

$$div\vec{j} + \frac{\partial \Gamma}{\partial \tau} = 0$$

Az egyenlet azt fejezi ki, hogy forrás nélküli elemi térrészbe belépő és onnan távozó áramok különbsége a lokális megváltozást adja meg.

Konvektív áram:
Ha valamilyen Γ általánosított sűrűséggel jellemzett közeg a tér egyik pontjából a másikba áramlással, mozgással jut el, konventív áramról szokás beszélni. Konvektív áram pl. ha a gáz vagy folyadék áramlik keresztül egy csövön. A *konvenktív áram áramsűrűsége* az áramlási sebesség és az általánosított sűrűség szorzataként írható fel.

Általánosan: $\vec{j} = \Gamma \cdot \vec{v}$

Tömegre	$\vec{j} = \rho \cdot \vec{v}$
Komponensre	$\vec{j}_i = c_i \cdot \vec{v}$
Hőre	$\vec{j}_i = (\rho \cdot c_p \cdot T)\,\vec{v}$
Impulzusra	$\vec{j}_i = (\rho \cdot \vec{v}) \cdot \vec{v}$

Vezetéses áram:

Olyan áram, amelynél az adott mennyiség áramlásakor a környezet részecskéi gyakorlatilag nem mozdulnak el. Tiszta formájában szilárd testekben fordul elő. A vezetéses áramsűrűség a jellemző sűrűség negatív gradiensével arányos, az arányossági tényező a vezetés állandó.

Általánosan: $\vec{j_i} = -\delta \cdot grad\Gamma$

Tömegre	$\vec{j_i} = -D \cdot grad\rho$
Komponensre	$\vec{j_i} = -D_i \cdot gradc_i$
Hőre	$\vec{j_i} = a \cdot grad\left(\rho \cdot c_p \cdot T\right)$
Impulzusra	$\vec{j_i} = -\nu \cdot Grad\left(\rho \cdot \vec{v}\right)$

A kontiunuitási egyenlet a konvektív és a vezetéses áramokar együttesen figyelembe véve:

$$div\left(\Gamma \cdot \vec{v}\right) + div\left(-\delta \cdot grad\Gamma\right) + \frac{\partial \Gamma}{\partial \tau} = 0$$

Átadási áram:
Fázisok közötti tömeg, komponens, hő és impulzus csere leírására alkalmazható. Az átadási folyamat legelterjedtebb elmélete a kétfilm-elmélet. Az átadási áram hajtóereje a fázishatár két oldala között jelentkező sűrűségkülönbség. Az átadási áramot a rendelkezésre álló felület és az átadási tényező is befolyásolják:

Általánosan: $I = \sigma \cdot A \cdot \triangle\Gamma$
Ahhoz, hogy a kontinuitási egyenletbe beilleszthető legyen additív tagként, térfogategységre kell vonatkoztatni:

$$\frac{I}{V} = \sigma \cdot A \cdot \triangle\Gamma, \text{ legyen } \omega = \frac{A}{V}, \text{ átalánosan: } \frac{I}{V} = \sigma \cdot \omega \cdot \triangle\Gamma$$

Tömegre $$\frac{I}{V} = \vartheta \cdot \omega \cdot \triangle\rho$$

Komponensre $$\frac{I}{V} = \beta \cdot \omega \cdot \triangle c_i$$

Hőre $$\frac{I}{V} = \alpha \cdot \omega \cdot \triangle T$$

Impulzusra $$\frac{I}{V} = \gamma \cdot \omega \cdot \triangle(\rho \cdot \vec{v})$$

A kontiunuitási egyenlet az átadási árammal:

$$div\left(\Gamma\cdot\vec{v}\right)+div\left(-\delta\cdot grad\Gamma\right)+\sigma\cdot\omega\cdot\triangle\Gamma+\frac{\partial\Gamma}{\partial\tau}=0$$

Források, nyelők:

Az olyan elemi folyamatokat, ahol a vizsgált mennyiség úgy jelenik meg a műveleti egységben, hogy az előzőleg nem lépett át az egység falán hanem magában a berendezésben keletkezik, forrásoknak ill. Nyelőknek nevezzük.

A forrást az adott térfogatelemben időegység alatt előálló áramtöbblet jellemzi:

$$G=\frac{d\left(\vec{j}A\right)}{dV}$$

Komponensre $G=\nu_i\cdot r$

Hőre $G=\nu_i\cdot r\cdot\triangle H$

Impulzusra $G=gradp$

1.2.2 A Benedek-László egyenlet:

Szavakkal: konvekció + vezetés + átadás + forrás = lokális megváltozás

$$div\left(\Gamma\cdot\vec{v}\right)+div\left(-\delta\cdot grad\Gamma\right)+\sigma\cdot\omega\cdot\triangle\Gamma+G=-\frac{\partial\Gamma}{\partial\tau}$$

Más néven: kibővített Damköhler egyenlet, vagy fundamentális egyenlet.

A fundamentális egyenlet tömegre vonatkozó alakja:

$$div\left(\rho\cdot\vec{v}\right)+div\left(-D\cdot grad\rho\right)+\nu\cdot\omega\cdot\triangle\rho+=-\frac{\partial\rho}{\partial\tau}$$

A fundamentális egyenlet komponensre vonatkozó alakja:

$$div\left(c_i\cdot\vec{v}\right)+div\left(-D_i\cdot gradc_i\right)+\beta\cdot\omega\cdot\triangle c_i+\nu_i\cdot r=-\frac{\partial c_i}{\partial\tau}$$

A fundamentális egyenlet hőre vonatkozó alakja:

$$div\left(\left(\rho\cdot c_p\cdot T\right)\cdot\vec{v}\right)+div\left(-\lambda\cdot gradT\right)+\alpha\cdot\omega\cdot\triangle T+\nu_i\cdot r\cdot\triangle H=-\frac{\partial\left(\rho\cdot c_v\cdot T\right)}{\partial\tau}$$

A fundamentális egyenlet impulzusra vonatkozó alakja:

$$Div\left[\left(\rho\cdot\vec{v}\right)\circ\vec{v}\right]+Div\left[-\nu\cdot Grad\left(\rho\cdot\vec{v}\right)\right]+\gamma\cdot\omega\cdot\left(\rho\cdot\vec{v}\right)+gradp=-\frac{\partial\left(\rho\cdot\vec{v}\right)}{\partial\tau}$$

1.2.3 Áramlási modellek:

Tökéletes kevertség modellje

A modell fizikailag akkor realizálható, ha az áram részecskéinek teljes (lokális) keveredése valósul meg a vizsgált térrészben, vagyis ha az általánosított sűrűség (Γ) független a helytől.

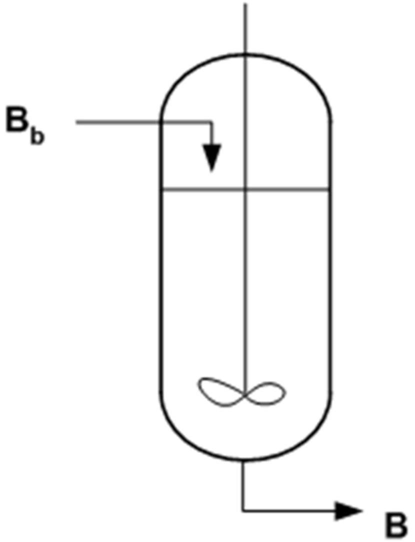

A Benedek-László egyenlet egyszerűsített alakja:

$$\frac{d(\Gamma \cdot V)}{d\tau} = B_b \cdot \Gamma_b - B \cdot \Gamma$$

Ahol V – vizsgált térrész
B_b - a térrészbe belépő áram
B - a térrészből távozó áram
Γ_b - általánosított sűrűség a belépésnél

Köszönöm a figyelmet, egyelőre ennyi☺

Hőátvitel alapjai, hővezetés

Hőátviteli módok:

- <u>vezetéses</u> hőátvitel, <u>hővezetés</u> (elemi részecskék hőmozgása, csak szilárd fázisban zavartalan(?) gáz és folyadék fázis esetén konvekció van)
- <u>konvekciós</u> hőátvitel (makroszkopikus részcskék áramlanak, a térben helyüket változtatják, az áramló közeg és a határoló fal közötti hőátmenet a hőátadás)
- <u>sugárzásos</u> hőátvitel (energiatranszport a molekulák, atomok rezgése következtében kibocsátott elektromágneses sugárzással. Egy test energiatartalmának egy része sugárzó energiává alakulva egy másik testbe ütközve részben(?) hőenergiává alakul vissza)

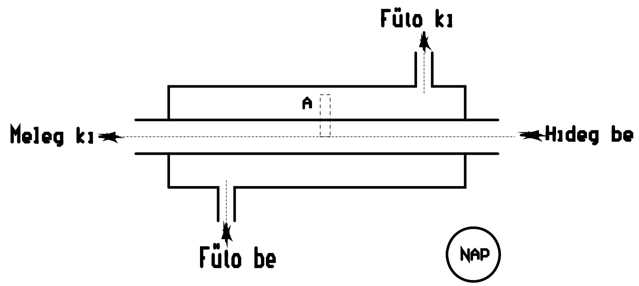

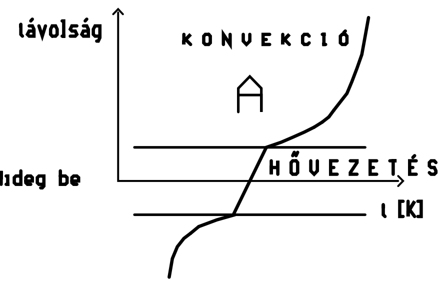

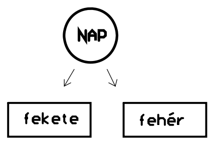

Alapfogalmak:

- ***Hőmérsékletmező***: Egy tér ill. térrész minden pontjához hőmérséklet rendelhető. A hőmérséklet-eloszlás ha függ az időtől (instacionárius) $t = f(x, y, z, \tau)$,
  ha időben állandósult (stacionárius) $t = f(x, y, z)$
  függvénnyel írható le.

- Hőmérséklet gradiens a maximális hőmérséklet növekedést mutatja az eloszlás függvény normális irányában:

$$\frac{\partial t}{\partial n} = gradt$$

- Hőáram (időegység alatt áramló energia), mértékegysége: J/s, W, (régebben) kcal/s.
- Fajlagos hőáram, hőáramsűrüség (felület egységen áthaladó energia) mértékegysége: W/m^2, J/(m^{2}s), kcal/(m2s)

A hővezetés tapasztalati egyenlete – Fourier I.

Ha egy fal vastagsága állandó, anyaga homogén és olyan méretű, hogy a vizsgált felületen (F) a hőáramlás csak a falra merőlegesen mehet végbe, akkor állandósult állapotban az átáramló hőmennyiség arányos a hőmérséklet gradienssel.

$$dQ = -\lambda \cdot F \cdot \frac{dt}{dx} d\tau$$

Q az áthaladt hőmennyiség [Ws],

λ a hővezető-képesség [W/(mK), J/(msK)],

dt/dx az x irányú a hőmérsékletesés [K/m],

F a keresztmetszet [m^2].

Stacioner esetben:

$$dq = -\lambda \cdot \frac{dt}{dx}$$

Néhány szerkezeti anyag hővezető képessége:

Anyag	λ W/(Km)	Anyag	λ W/(Km)
réz	395	sárgaréz	55-160
acél (ferrites)	30-60	acél (ausztenites)	20-25
titán	22	tégla	1,2
üveg	0,7-1,1	polipropilén	0,23
PVC	0,17	farostlemez	0,07-0,14

Feladatok:

Stacioner hővezetés síkfal esetén:

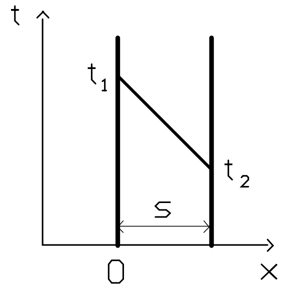

$$Q = -\lambda F \frac{dt}{dx}\tau$$

$$-\int_{t1}^{t2} dt = t_1 - t_2 = \int_0^s \frac{Q}{\lambda F \tau} dx$$

$$\boxed{Q = \frac{\lambda}{s} F(t_1 - t_2)\tau = \frac{\lambda}{s} F \Delta t \tau}$$

Többrétegű síkfal esetén:

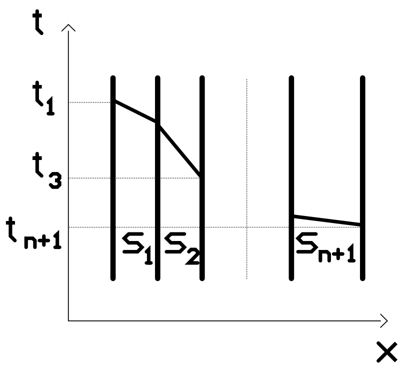

$$q = \frac{\lambda_1}{s_1}(t_1 - t_2) \rightarrow t_1 - t_2 = q\frac{s_1}{\lambda_1}$$

$$q = \frac{\lambda_2}{s_2}(t_2 - t_3) \rightarrow t_2 - t_3 = q\frac{s_2}{\lambda_2}$$

$$q = \frac{\lambda_n}{s_n}(t_n - t_{n+1}) \rightarrow t_n - t_{n+1} = q\frac{s_n}{\lambda_n}$$

$$\sum t_1 - t_{n+1} = q\left(\frac{s_1}{\lambda_1} + \frac{s_2}{\lambda_2} + \ldots + \frac{s_n}{\lambda_n}\right)$$

$$q = \frac{t_1 - t_{n+1}}{\sum_{i=1}^{n} \frac{s_i}{\lambda_i}}$$

$$\boxed{Q = \frac{t_1 - t_{n+1}}{\sum_{i=1}^{n} \frac{s_i}{\lambda_i}} F\tau}$$

Stacioner hővezetés hengeres fal esetén:

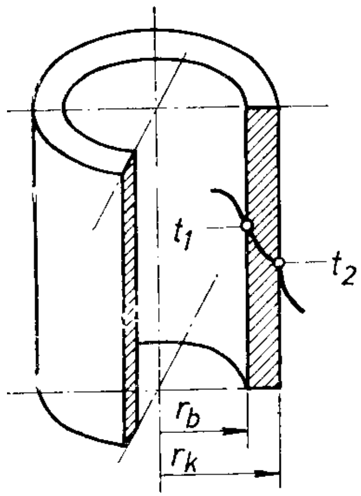

$$Q = -\lambda F \frac{dt}{dx} \tau \qquad -\int_{t_1}^{t_2} dt = t_1 - t_2 = \Delta t = \int_{r_b}^{r_k} \frac{Q}{\tau \lambda F} dx \qquad \Delta t = \frac{Q}{2\pi L \tau \lambda} \int_{r_b}^{r_k} \frac{dx}{x}$$

$$\boxed{Q = \frac{2\pi L (t_1 - t_2)}{\frac{1}{\lambda} \ln \frac{r_k}{r_b}} \tau} \qquad \boxed{Q = \frac{2\pi L (t_1 - t_{n+1})}{\sum_{i=1}^{n} \frac{1}{\lambda_i} \ln \frac{r_i}{r_{i+1}}} \tau}$$

Hőellenállások

A hőátadási folyamatok elemzésében a mérnöki gyakorlatban a kialakuló hőáram értékére vagyunk kíváncsiak stacionárius állapotot és fix felületi hőmérsékleteket feltételezve. Ezen problémák egyszerűen, differenciálegyenlet felírása nélkül is megoldhatók, amennyiben bevezetjük a hőellenállás koncepcióját, és ezeket az összetett szerkezeteket úgy vizsgáljuk, mintha elektromos áramkörök lennének. Az analógia nagyon egyszerű: míg villamos áramkörben feszültségkülönbség hatására az elektromos ellenállással arányos elektromos áram indul, addig a hőátadás esetében hőmérséklet-különbség hatására a hőellenállással arányos hőáram fog kialakulni.

Síkfalra vonatkozó összefüggések:

$$\dot{Q}_{vez,fal} = \frac{\lambda}{s} \cdot A \cdot (T_1 - T_2)$$

Bevezetve a villamos analógiát, ami $I = \dfrac{U_1 - U_2}{R_e}$, hőátadás esetén a következő összefüggést kapjuk:

$$\dot{Q}_{vez,fal} = \frac{T_1 - T_2}{R_{fal}}$$

A síkfal hőellenállása:

$$R_{fal} = \frac{s}{\lambda \cdot A}$$

ahol s a vizsgált fal vastagsága, λ a hővezetési tényező, A pedig a vizsgált fal hőáramra merőleges felülete. Az összefüggésből következik, hogy a hőellenállás mértékegysége $\frac{°\mathrm{C}}{\mathrm{W}}$ lesz. Amennyiben valóságos állapotot feltételezünk, vagyis a fal két oldalán megjelennek a konvekcióra vonatkozó összefüggések, a hőátadás esetére is számítanunk kell hőellenállásokat. Kiindulva Newton összefüggéséből, mellőzve a levezetést, hőátadás esetére az összefüggés a következő:

$$R_{konv} = \frac{1}{\alpha \cdot A}$$

Ezekből az egyrétegű síkfal ellenállása, két oldalán konvekcióval a következő:

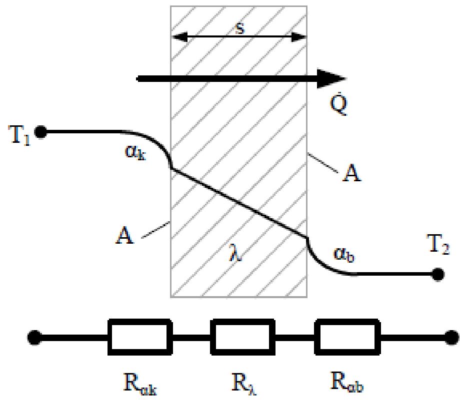

Hőáramlással párhuzamos falak

A hétköznapi gyakorlatban az eddig bemutatott esetek mellett olyan falak hővezetését is vizsgálni kell, amikor a falak a hőáramlással párhuzamosak. Ilyenkor a hő mindkét rétegben egyszerre tud haladni, ezért párhuzamos ellenállásoknak kell őket tekinteni.

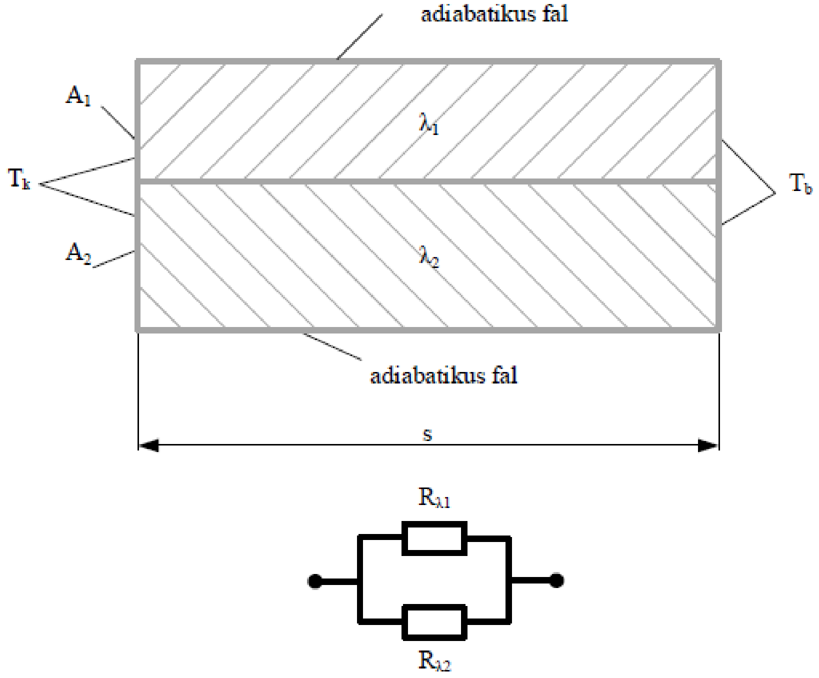

A hőellenállások:

$$R_1 = \frac{s}{\lambda_1 \cdot A_1}$$

$$R_2 = \frac{s}{\lambda_2 \cdot A_2}$$

Vigyázzunk arra, hogy a hőátadó felületek a legritkább esetben egyeznek meg. Az eredő hőellenállás pedig:

$$R_e = \frac{1}{\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2}}$$

Ha csak kettő réteg van párhuzamosan kötve, akkor használhatjuk a replusz összefüggést is:

$$R_e = \frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2}$$

Köszönöm a figyelmet, egyelőre ennyi☺

Időben változó hővezetés

Hővezetés differenciálegyenlete – Fourier II. *(időben változó hővezetés)*

Feltételezés: az anyag izotróp és homogén
Az elemi térfogatú zárt térbe érkező és távozó energiák legyenek csak x irányúak.

Energiamérleg:

$$dQ_{bevx} = -\lambda \cdot dy \cdot dz \frac{\partial t}{\partial x} \cdot d\tau \qquad dQ_{kix} = -\lambda \cdot dy \cdot dz \frac{\partial t}{\partial x} \cdot d\tau - \lambda \cdot dy \cdot dz \frac{\partial}{\partial x}\left(\frac{\partial t}{\partial x}\right) \cdot dx \cdot d\tau$$

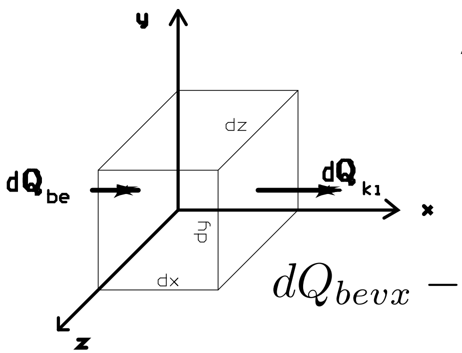

A vizsgált térben a be- és kilépő energia különbsége marad:

$$dQ_{ter} = dx \cdot dy \cdot dz \cdot \rho \cdot c \cdot \frac{\partial t}{\partial \tau} d\tau$$

$$dQ_{bevx} - dQ_{kix} = -\lambda \cdot dy \cdot dz \frac{\partial}{\partial x}\left(\frac{\partial t}{\partial x}\right) \cdot dx \cdot d\tau = dx \cdot dy \cdot dz \cdot \rho \cdot c \cdot \frac{\partial t}{\partial \tau} d\tau$$

$$\lambda \frac{\partial^2 t}{x^2} = \rho \cdot c \cdot \left(\frac{\partial t}{\partial \tau}\right)_x$$

Három irányú vezetés esetén a vizsgált térben maradó energia:

$$\lambda \cdot dx \cdot dy \cdot dz \cdot \left(\frac{\partial^2 t}{x^2} + \frac{\partial^2 t}{y^2} + \frac{\partial^2 t}{z^2}\right) d\tau$$

a térben a változatlan formában felírható hőmennyiség változáshoz vezet, azaz:

$$dQ_{bevx} - dQ_{kivx} = dx \cdot dy \cdot dz \cdot \rho \cdot c \cdot \frac{\partial t}{\partial \tau} d\tau$$

A két egyenletből:

$$\lambda \cdot \left(\frac{\partial^2 t}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 t}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 t}{\partial z^2} \right) = \rho \cdot c \cdot \frac{\partial t}{\partial \tau} \Rightarrow a = \frac{\lambda}{\rho \cdot c} \Rightarrow \boxed{a \cdot \nabla^2 t = \frac{\partial t}{\partial \tau}}$$

Peremfeltételek:

Elsőfajú a peremfeltétel, ha a tartomány adott határán a hőmérséklet értékét ismerjük. Ez jelentheti azt is, hogy valamilyen állandó érték, vagy ha nem állandó, akkor az idő ismert függvénye szerint változik. Ilyen eset az, amikor ismerjük a test felszíni hőmérsékletét, ami állandó, mert pl. tökéletes hőkontaktusban van egy végtelen hőkapacitású „hőtartállyal”. Változhat a felszín hőmérséklete pl. periodikusan (w körfrekvenciával) $t_w = t_0 \sin(\omega \tau)$.

Peremfeltételek:

Másodfajú a peremfeltétel, ha a tartomány adott határán a hőáramsűrűséget ismerjük, ami a Fourier-törvény szerint egyben azt jelenti, hogy a hőmérsékletet meghatározó függvény differenciálhányadosát ismerjük a peremen. Ez lehet állandó, vagy az idő ismert függvényeként változó érték. Matematikailag megfogalmazva:

$$\dot{q}_w = -\lambda \left. \frac{dt}{d\underline{n}} \right|_w$$

Harmadfajú a peremfeltétel, ha a test adott felszínén a hőáramsűrűség arányos a test felszíni és a környezet hőmérsékletének a különbségével -azaz ha hőátadás történik. Ekkor a hőátadás alapegyenlete és a Fourier-törvény alapján írhatjuk:

$$-\lambda \frac{dt}{d\underline{n}} = \alpha(t_w - t_{foly})$$

Peremfeltételek:

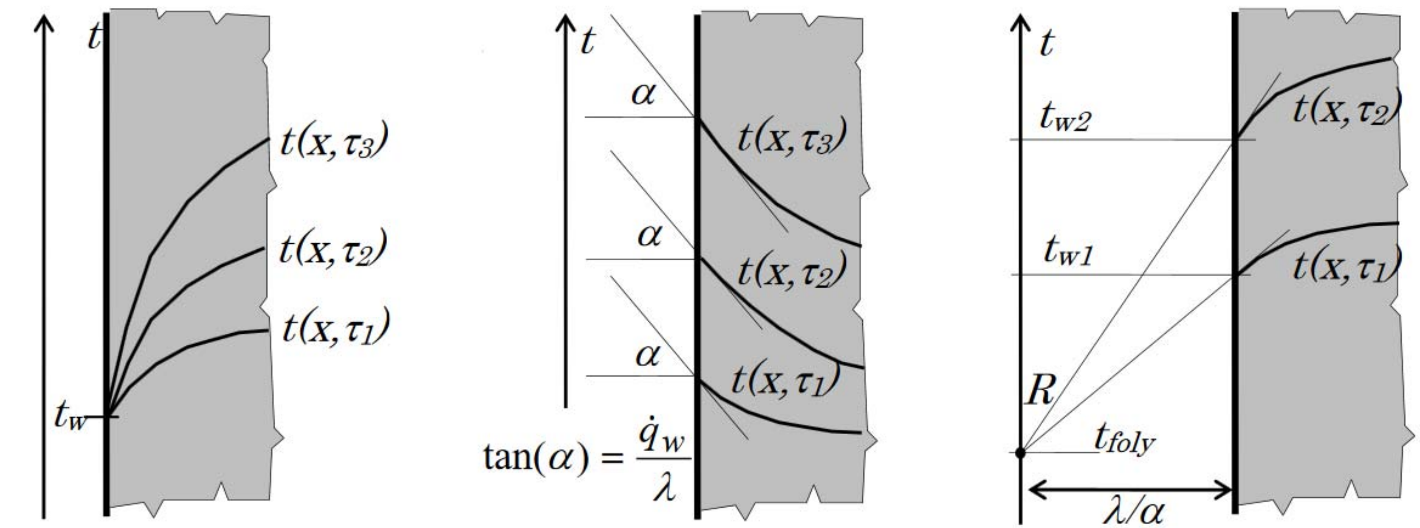

Elsőfajú	Másodfajú	Harmadfajú
A hőmérsékletgörbék felszíni pontja közös.	*A hőmérsékletgörbék felszíni érintőjének meredeksége azonos.*	*A hőmérsékletgörbék felszíni érintői mind az (R) pontba mutatnak.*

Hővezetés általános differenciálegyenletének megoldása: 1D-s eset

Hővezetés általános differenciálegyenlete:

$$a \cdot \frac{\partial^2 t}{\partial x^2} = \frac{\partial t}{\partial \tau}$$

Tekintsük az idő és az x-irányú kiterjedés ekvidisztáns felosztását. A differenciálhánydosokat közelítsük az alábbi differenciahányadosokkal:

$$\frac{\partial t}{\partial \tau} \cong \frac{T_i^{k+1} - T_i^k}{\triangle \tau} \qquad \frac{\partial^2 t}{\partial x^2} \cong \frac{T_{i-1}^k - 2T_i^k + T_{i+1}^k}{\triangle x^2}$$

Ebben az esetben a fenti DE az alábbi alakban írható:

$$a\frac{T_{i-1}^k - 2T_i^k + T_{i+1}^k}{\triangle x^2} = \frac{T_i^{k+1} - T_i^k}{\triangle \tau}$$

Az egyenlet átrendezésével kapjuk az alábbi alakot:

$$T_i^{k+1} = T_i^k + \frac{a\triangle\tau}{\triangle x^2}\left(T_{i-1}^k - 2T_i^k + T_i^{k+1}\right)$$

Ezen rekurzív formulával számolható az k+1-ik időléptékben az i-ik pont hőmérséklete! A formula csak abban az esetben stabil, ha

$$\frac{a\triangle\tau}{\triangle x^2} < \frac{1}{2}$$

Időben változó hővezetés – Együttes hővezetés és konvekció

A hővezetésre vonatkozó egyenlet a konvekciót figyelembe vevő résszel bővül.

x irányba konvekcióval (anyag áramlik a térbe) érkező energia:

$$Q_{bekx} = w_x \, dy \, dz \, c \, \rho \, t \, d\tau$$

A dx távolság után a távozó:

$$Q_{kikx} = Q_{bekx} + dy \, dz \frac{\partial (c \, \rho \, w_x \, t)}{\partial x} dx \, d\tau$$

A vizsgált térben bekövetkező változás állandónak tekinthető fajhő (*c)* esetén:

$$Q_{bekx} - Q_{kikx} = - dx \, dy \, dz \, c \frac{\partial(\rho w_x t)}{\partial x} d\tau, \qquad \text{ha } \rho = \text{állandó}$$

Mindhárom irány esetén

$$\frac{\partial(\rho w_x t)}{\partial x} d\tau = t\rho \frac{\partial w_x}{\partial x} + \rho \, w_x \frac{\partial t}{\partial x}$$

$$t\rho\left(\frac{\partial w_x}{\partial x} + \frac{\partial w_y}{\partial y} + \frac{\partial w_z}{\partial z}\right) + \rho\left(w_x \frac{\partial t}{\partial x} + w_y \frac{\partial t}{\partial y} + w_z \frac{\partial t}{\partial z}\right)$$

Feltételezve, hogy forrás ill. nyelő a térben nincs (div w=0) konvektiv áramlás következtében a vizsgált térben maradó energia:

Összevonva a vezetéses taggal, egyszerűsítve:

$$Q_{bek} - Q_{kik} = - dx \, dy \, dz \, c \, \rho \left(w_x \frac{\partial t}{\partial x} + w_y \frac{\partial t}{\partial y} + w_z \frac{\partial t}{\partial z}\right) d\tau$$

$$\boxed{a\nabla^2 t = \frac{\partial t}{\partial \tau} + w_x \frac{\partial t}{\partial x} + w_y \frac{\partial t}{\partial y} + w_z \frac{\partial t}{\partial z} = \frac{\partial t}{\partial \tau} + w\nabla t}$$

Köszönöm a figyelmet, egyelőre ennyi☺

Felhasznált irodalom:

- Bihari P. Hőtan - ftp://www.energia.bme.hu/pub/muszaki_hotan/jegyzetek/Hotan_jegyzet_2016.pdf

Hasonlósági kritériumok a hőátvitel esetén

Hasonlósági kritériumok hőátviteli feladatoknál

A Fourier-Kirchhoff egyenletet általában nem lehet integrálni, a megoldáshoz szükséges feltételek megfogalmazási nehézségei miatt. A műszaki gyakorlatban hőátviteli berendezések esetén méretezésnél, ellenőrzésnél hasonlósági kritériumokkal dolgoznak.

A hasonlóság elmélet (módszer) lehetővé teszi, hogy kísérleti jelenségek általánosítása révén, a vizsgált határok között, hasonló jelenségekre integrális megoldást nyerjünk integrálás nélkül. (Ha a kiindulás pontatlan a végeredmény is!)

A hasonlóság elmélet II. tétele (Federman-Buckingham) szerint:

Valamely jelenséget leíró differenciálegyenlet integrálja hasonlósági kritériumok függvényeként előállítható. Ezt a függvényt kritériális egyenletnek nevezik. A kritériális egyenlet állandóit kísérleti úton kell meghatározni.

Két jelenség hasonló, ha a jelenséget egyértelműen meghatározó differenciálegyenletek azonosak és amelyek esetében az egyértelműségi feltételek (matematikailag a differenciálegyenletek megoldásához szükséges feltételek: értelmezési tartomány, peremfeltétel, kezdeti feltétel, állapotegyenlet) hasonlósága teljesül. Az egyértelműségi feltételek hasonlóságának a hasonlóságot meghatározó kritériumok egyenlősége felel meg.

Tömören: Azonos differenciálegyenletek, azonos hasonlósági kritériumok.

Konvektív hőátadásnál a hőáram:

$$q = \alpha \cdot \Delta t$$

Nyilvánvaló, hogy ez a hőáram halad a lamináris határrétegen keresztül és így felírható a Fourier féle összefüggés:

$$q = -\lambda \frac{dt}{dl}$$

A vizsgált jelenségre felírható:

$$\alpha\ \Delta t = -\lambda \frac{dt}{dl}$$

A modellre azonos egyenlet vonatkozik, jelölésben az *m* a modellre utal:

$$\alpha_m \Delta t_m = -\lambda_m \frac{dt_m}{dl_m}$$

A vizsgált jelenség és modell különböző, de egynemű mennyiségei között a hasonlósági léptékek, hasonlósági állandók teremtenek kapcsolatot. A hasonlósági lépték fontos tulajdonsága, hogy az egynemű mennyiségek aránya helyettesíthető a növekmények arányával.

$$c_w = \frac{w}{w^*} = \frac{w_1 - w_2}{w_1^* - w_2^*} = \frac{dw}{dw^*}$$

Hasonlósági állandók a jelenség és modell között:

$$c_\alpha = \frac{\alpha}{\alpha_m} \qquad c_t = \frac{\Delta t}{\Delta t_m} \qquad c_\lambda = \frac{\lambda}{\lambda_m} \qquad c_l = \frac{l}{l_m}$$

A hasonlósági állandókat behelyettesítve az eredeti egyenletbe:

$$c_\alpha c_t \alpha_m \Delta t_m = -\frac{c_\lambda c_t}{c_l} \lambda_m \frac{dt_m}{dl_m}$$

A modellre vonatkozó egyenlettel azonos egyenletet kapunk:

$$\frac{c_\alpha c_l}{c_\lambda} \alpha_m \Delta t_m = -\lambda_m \frac{dt_m}{dl_m}$$

Ha a hasonlósági állandókból képzett kifejezés, a hasonlósági indikátor hasonlósági invariáns, értéke 1:

$$\frac{c_\alpha c_l}{c_\lambda} = 1$$

A hasonlósági invariánsból meghatározható hasonlósági kritérium a Nusselt-szám:

$$\mathrm{Nu} = \frac{\alpha \cdot l}{\lambda}$$

A *Fourier-Kirchhoff összefüggésből*:

$$a \cdot \nabla^2 t = \frac{\partial t}{\partial \tau} + w \nabla t$$

Azonos egyenlet állítható elő a hasonlósági léptékekkel:

$$\frac{c_a c_t}{c_l^2} a \cdot \nabla^2 t = \frac{c_t}{c_\tau} \frac{\partial t}{\partial \tau} + \frac{c_w c_t}{c_l} w \nabla t$$

Ha az együtthatók megegyeznek, azaz:

$$\frac{c_a c_t}{c_l^2} = \frac{c_t}{c_\tau} = \frac{c_w c_t}{c_l}$$

A három kifejezésből két független hasonlósági kritérium állítható elő:

$$\mathrm{Fo} = \frac{\tau \cdot a}{l^2} \qquad \mathrm{Pe} = \frac{w \cdot l}{a}$$

Hőátadásnál a fluidum részecskéi mozognak, konvekció van. A fluidumot összenyomhatatlannak tekintve felírható Navier-Stokes egyenlet:

$$\rho g - \mathrm{grad}p + \eta \Delta w = \rho \frac{\partial w}{\partial \tau} + \rho w \ \mathrm{grad}w$$

$$\rho g \qquad \Delta p/l \qquad \eta w/l^2 \qquad \rho w/\tau \qquad \rho w^2/l$$

A differencálegyenletek azonosságára vonatkozó előírás miatt négy hasonlósági kritérium állítható elő a külső erőtérre, a nyomó, a súrlódási, a tehetetlenségi erőre és az instacioneritásra vonatkozó kifejezések figyelembevételével:

Froude-szám $\mathrm{Fr} = \frac{\rho w^2}{l \rho g} = \frac{w^2}{lg}$

Euler-szám $\mathrm{Eu} = \frac{\Delta p \ l}{l \rho w^2} = \frac{\Delta p}{\rho w^2}$

Reynolds-szám $\mathrm{Re} = \frac{\rho w^2 l^2}{l \eta w} = \frac{\rho w l}{\eta} = \frac{wl}{\nu}$

Homokronitás $\mathrm{Ho} = \frac{\rho w^2}{l} / \frac{\rho w}{\tau} = \frac{\tau w}{l}$

A levezetett hasonlósági kritériumokból új kritériumok is előállíthatók:

$$\mathrm{Pr} = \frac{\mathrm{Pe}}{\mathrm{Re}} = \frac{\frac{wl}{a}}{\frac{wl}{\nu}} = \frac{\nu}{a} \qquad \mathrm{St} = \frac{\mathrm{Nu}}{\mathrm{Pr}\,\mathrm{Re}}$$

Köszönöm a figyelmet, egyelőre ennyi☺

Hőátadás

Hőátadás

A műszaki számításokhoz felhasználható kritériális egyenletek csoportosíthatók a különböző hőátadási formáknak megfelelően. Jellegzetes alapesetek:

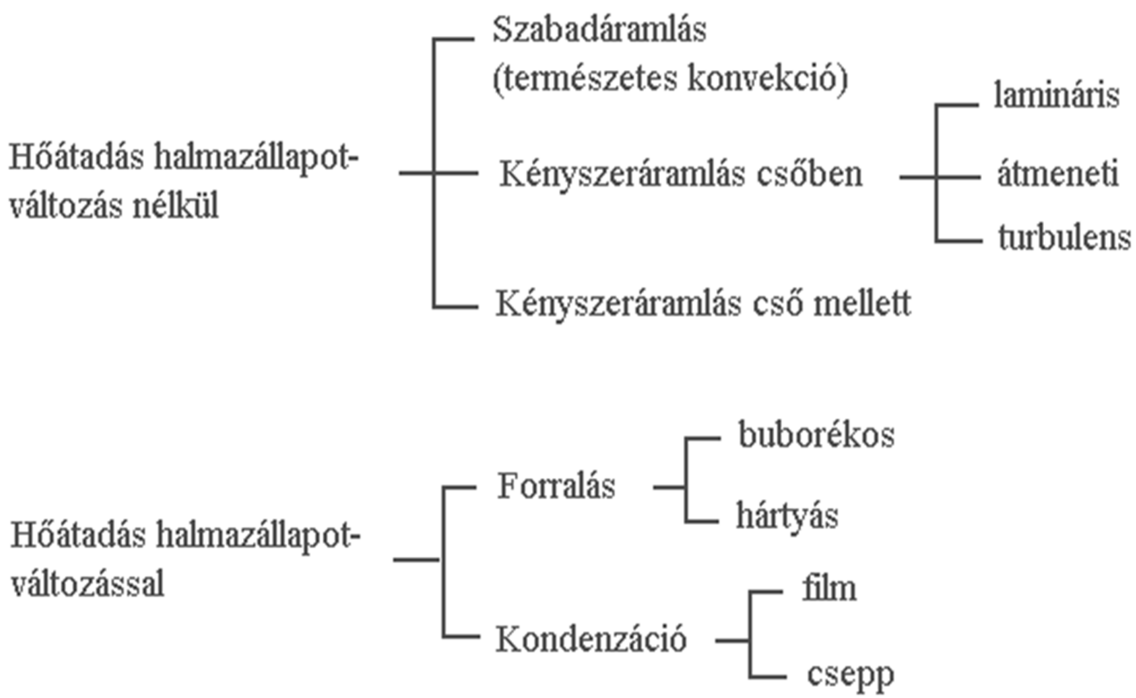

A hőátadási tényező meghatározására vonatkozó közlemények száma több tízezer, alkalmazásuknál nagy gondossággal kell eljárni, hiszen a modellkísérletekből nyert eredmények alkalmazása feltételekhez(!) kötött.

Szabadáramlás (természetes konvekció)

A szabadáramlás a fal melletti közeg felmelegedése ill. lehűlése következtében, a sűrűségváltozás miatt jön létre. A hőátadásra vonatkozó összefüggésben a kényszeráramlásra jellemző Re kritérium nem szerepel, mivel a hőátadás a felület méreteitől, az áramló fluidum anyagjellemzőitől és a hőmérséklettől függ. (a sebesség nem független változó)

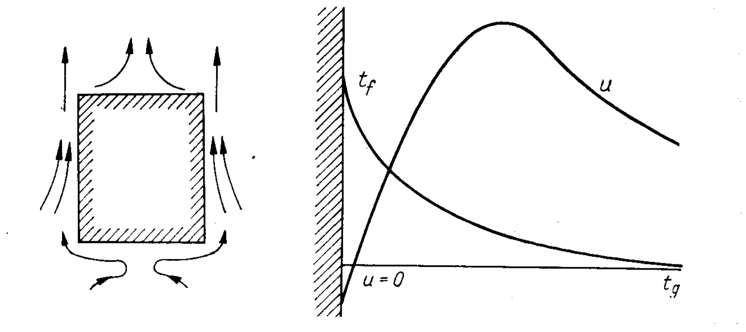

Az ábrán (Ciborowski: A vegyipari műveletek alapjai) egy fűtött (meleg) test körül kialakult áramlás jellegzetes képe, a fal környezetében kialakuló hőmérséklet- és sebességeloszlás (u) látható

Egy 1ft magas fűtött lemez mellett kialakuló hőmérséklet- és sebességeloszlás Mc Adams: Heat Transmission könyve alapján:

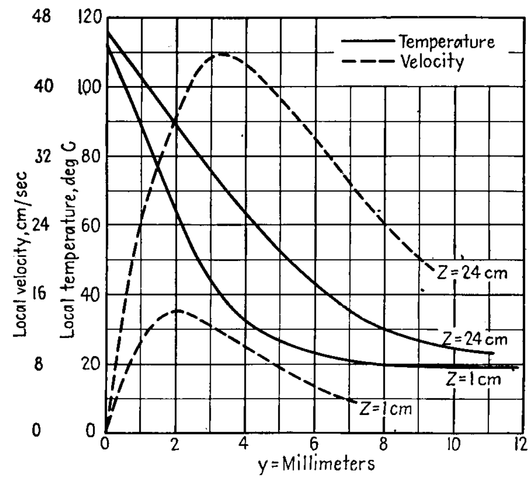

Függőleges sík vagy hengeres fal esetén a hőátadási tényező a következő kriteriális egyenletből határozható meg:

$$\boxed{Nu = C \cdot (Pr \cdot Gr)^n}$$

$$\boxed{Nu = C \cdot (Pr \cdot Gr)^n}$$

$$Gr = \frac{g l^3 \rho^2}{\eta^2} \beta \Delta t$$

Áramlás	Feltétel	*C*	*n*
lamináris	$Pr\,Gr<500$	1,18	0,125
átmeneti	$500< Pr\,Gr<2*10^7$	0,54	0,25
turbulens	$Pr\,Gr>2*10^7$	0,135	0,33

A jellemző geometriai méret a magasság 0,6 m-ig. Az anyagjellemzőket a határréteg közepes hőmérsékletére kell meghatározni.
Ha az áramlás zárt térben (autoklávban, ablak üvegek között stb.) alakul ki, a hővezetésre vonatkozó Fourier-féle összefüggés használható, azzal a különbséggel, hogy hővezetési tényezőként egy kísérleti úton meghatározott ekvivalens hővezetési tényezőt kell figyelembe venni

Kényszerkonvekciós hőátadás csőben

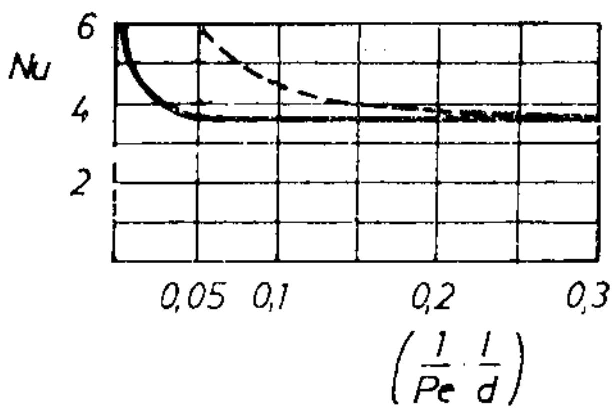

A szaggatott vonal az átlagos, míg a folytonos a belépéstől „l” távolságra lévő helyen mutatja a hőátadási tényező értékét.
Az ábrán Nu szám 3,65 értékhez tart.

Az áramlás termikusan kialakult, ha $\frac{1}{Re \cdot Pr} \frac{1}{d} > 0{,}5$

A lamináris áramlás hidraulikus kialakulási hossza:

$$l_h = 0{,}03 \cdot Re \cdot d$$

Hidraulikusan kialakult áramlás esetén: $$\mathrm{Nu} = 1{,}61\left(\mathrm{Pe}\frac{d}{l}\right)^{1/3}$$

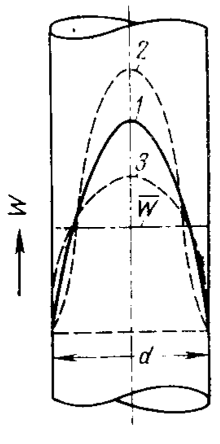

A hőátadási tényezőt a sebességeloszlás és a hőátadás következtében kialakuló természetes konvekció is befolyásolja.

Az ábrán az 1 jelű görbe lamináris áramlás esetén izoterm esetre mutatja a sebességeloszlást (forgási paraboloid).
Ha a csőben áramló anyag hűl, a fal mellett a hőmérséklet kisebb lesz mint bentebb és a viszkozitás változás miatt a sebességprofil a 2 görbe szerint módosul. Fűtés esetén a 3 görbe tájékoztat a változásról.

Az átlagsebesség mindhárom esetben azonos: $$w_a = \frac{1}{A}\int w_i(r)\,dA$$

A hőáramlás irányát általában az $\left(\frac{\eta}{\eta_f}\right)^{0,14}$ tényezővel veszik figyelembe.

Az átlagos Nusselt számra javasolt összefüggés: $$\boxed{\mathrm{Nu} = 1{,}86\left(\mathrm{Pe}\frac{d}{l}\right)^{1/3}\left(\frac{\eta}{\eta_f}\right)^{0,14}}$$

Egy másik gyakorlat a konstansok értékeire ad meg eltérő értékeket a hőáramlás irányától függően. KRAUSSOLD melegítés esetére C=15, míg hűtés esetére C=11,5 értéket ad meg a következő összefüggés alkalmazásánál:

$$\mathrm{Nu} = C\ \mathrm{Pe}^{0,23}\left(\frac{d}{l}\right)^{0,5}$$

Kényszerkonvekciós hőátadás csőben - Turbulens áramlás

A kritériális egyenletben szereplő anyagjellemzők értékei a hőmérséklettől függőek. Az összefüggések átlagos hőmérsékletre ill. filmhőmérsékletre vonatkoznak.

Átlagos hőmérséklet a be- és kilépő hőmérsékletek átlaga:

$$t = \frac{t_1 + t_2}{2}$$

A film közepes hőmérséklete t_{fk} a fal és az átlagos hőmérséklet átlaga:

$$t_{fk} = \frac{t_f + t}{2}$$

Ha Re>10000 és 0,7<Pr<160 a hőátadási tényező a következő, a film közepes hőmérsékletét figyelembe vevő kritériális egyenletből számítható:

$$\boxed{Nu = 0{,}023\,Re^{0,8}\,Pr^{1/3}}$$

Az átlagos hőmérsékletre vonatkozó kritériális egyenletben a sebességmező módosulást a viszkozitási tényezővel veszik figyelembe:

$$\boxed{Nu = 0{,}023\,Re^{0,8}\,Pr^{1/3}\left(\frac{\eta}{\eta_f}\right)^{0,14}}$$

A hőátadási tényező az un. Colburn-faktor segítségével is meghatározható. Figyelembe véve, hogy a Stanton szám:

$$St = \frac{Nu}{Re\;Pr}$$

$$j_h = St\;Pr^{2/3}\left(\frac{\eta}{\eta_f}\right)^{-0,14} = 0{,}023\,Re^{-0,2}$$

$$j_H = Nu\;Pr^{-1/3}\left(\frac{\eta}{\eta_f}\right)^{-0,14} = 0{,}023\,Re^{0,8}$$

Kényszerkonvekciós hőátadás csőben - Átmeneti áramlás 2100<Re<10000

Közelítő számításokhoz használható a következő összefüggés:

$$\boxed{Nu = 0{,}008\,Re^{0,9}\,Pr^{0,43}}$$

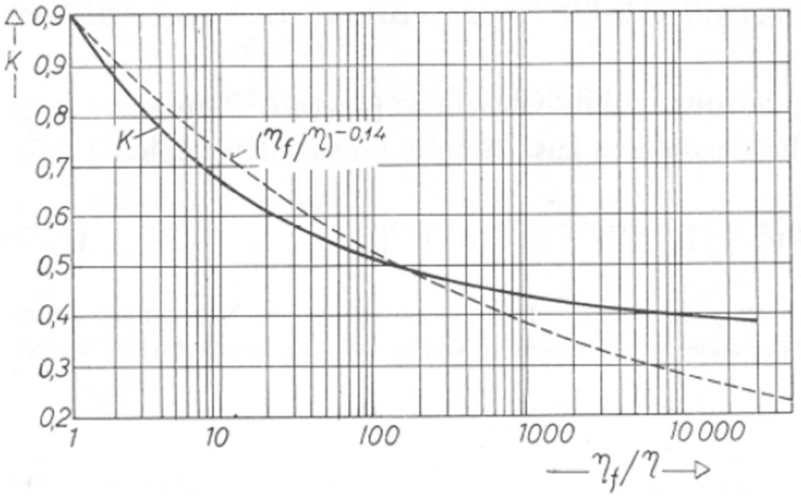

Újabb vizsgálatok szerint a viszkozitási tényező hatványkitevője nem ad megfelelő korrekciót nagy viszkozitású olajoknál. Hackl-Gröll korrekciós tényező:

$$1{,}00 \le (\eta/\eta_f) \le 100 \qquad K = 0{,}088x^2 - 0{,}413x + 1$$

$$50 \le (\eta/\eta_f) \le 10000 \qquad K = 0{,}022x^2 - 0{,}198x + 0{,}835$$

$$K = 0{,}645 \cdot (\eta/\eta_f)^{-0,3} + 0{,}345 \qquad 4450 \le Re \le 12500$$

Hausen szerint:

$$Nu = 0{,}37 \cdot \left[1 + (d/l)^{2/3}\right]\left(Re^{0,75} - 180\right) \cdot Pr^{0,42} \cdot K$$

Kényszerkonvekciós hőátadás csőkígyóban

Jeschke szerint ha a csőkígyóban levegő áramlik, akkor az egyenes csőre meghatározott értéket korrigálni kell: $1 + 3{,}54 \cdot d/D_c$-vel.

Dean szerint (folyadék áramlás) a Nu –szám:

$$\boxed{Nu_c = \left(0{,}76 + 0{,}65 \cdot \sqrt{De}\right) \cdot Pr^{0,175}} \qquad 50 \le De \le 2000,\ \ 5 \le Pr \le 175$$

$$De = Re\sqrt{d/D_c}$$

Konvekciós hőátvitel körüláramlott testeknél

Kényszerkonvekciós hőátadás sík lap mentén

A felületen a sebesség nulla. A határrétegen belül a sebesség 0,99*u_∞-re változik. A belépő éltől távolodva a hidraulikus határréteg vastagsága növekszik. A kritikus távolság (x_{cr}) után a határréteg-áramlás turbulens lesz. Az átmenet nem éles, hanem egy tartományhoz köthető (*transition region*).

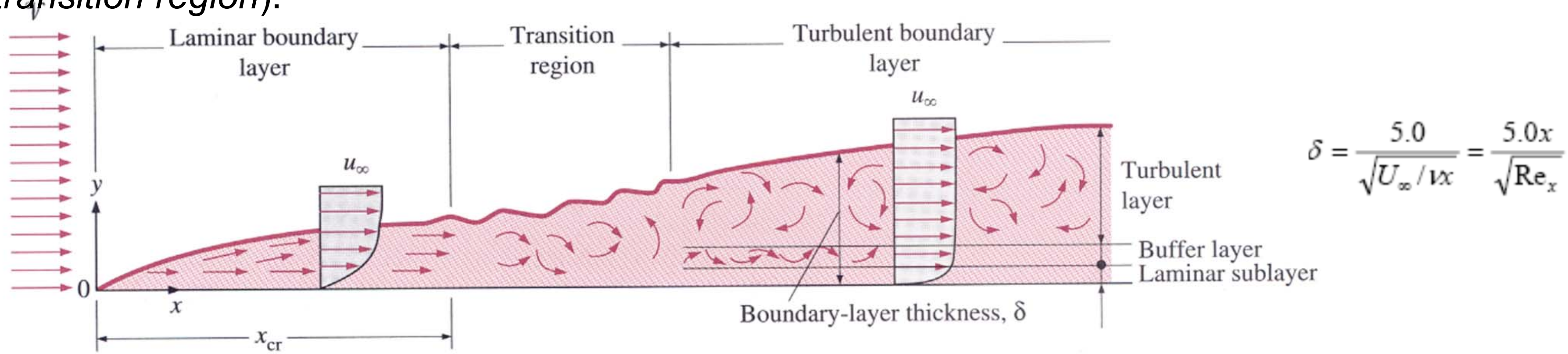

Lamináris tartományban, ha x_{cr} > L, állandó anyagjellemzők és állandó felületi hőmérséklet esetén Pohlhausen által levezetett összefüggés:

$$\mathrm{Nu_L} = 0{,}664 \cdot \mathrm{Re_L^{1/2}} \cdot \mathrm{Pr^{1/3}}$$

A Re számban a jellemző geometriai méret: L, a sebesség u_∞, az anyagjellemzők a határréteg közepes hőmérsékletén értelmezve.

Turbulens esetben:

$$\mathrm{Nu_L} = 0{,}0506 \cdot \mathrm{Re_L^{0,78}} \cdot \mathrm{Pr^{0,42}} \text{ (Hausen)}$$

$$\mathrm{Nu_L} = 0{,}037 \cdot \mathrm{Re_L^{0,8}} \cdot \mathrm{Pr^{0,43}} \text{ (Schlichting)}$$

Hőátadás csőre merőleges áramlás esetén

A cső körül a helyi Nu számok erősen változnak. A műszaki gyakorlatban az átlagos Nu-al számolunk.

Cross-section of the cylinder	Fluid	Range of Re	Nusselt number
Circle	Gas or liquid	0.4–4 4–40 40–4000 4000–40,000 40,000–400,000	$Nu = 0.989Re^{0.330}\,Pr^{1/}$ $Nu = 0.911Re^{0.385}\,Pr^{1/}$ $Nu = 0.683Re^{0.466}\,Pr^{1/}$ $Nu = 0.193Re^{0.618}\,Pr^{1/}$ $Nu = 0.027Re^{0.805}\,Pr^{1/}$
Square	Gas	5000–100,000	$Nu = 0.102Re^{0.675}\,Pr^{1/}$

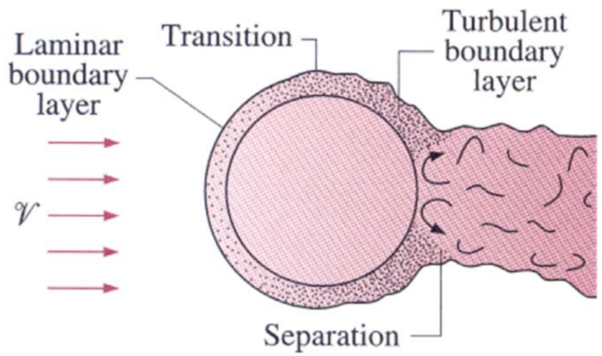

Hőátadás csőköteges hőcserélő köpenyterében

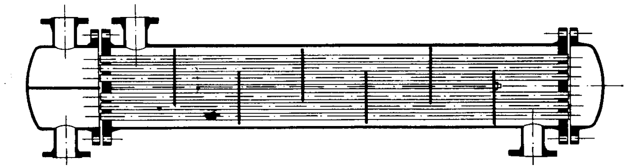

A köpenytérben áramló folyadék részben párhuzamosan, részben merőlegesen áramlik a hőátadó felületet képező csövekhez képest. A hőátadási tényező meghatározására DONOHUE a következő általános összefüggést ajánlja:

$$Nu = C\ \mathrm{Re}^{0,6}\,\mathrm{Pr}^{0,33}\left(\frac{\eta}{\eta_f}\right)^{0,14}$$

A Nu és Re számban szereplő geometriai méret, a cső külső átmérője. A C állandó a köpenytér kialakításától függ.

A „C" állandó értékei:

- Terelőlemez nélküli kialakítás esetén: $C = 1{,}16 d_e^{0,6}$

ahol a de egyenértékű átmérő (hidraulikai sugár = nedvesített felület / nedvesített kerület) a D köpeny belső átmérőjéből, a z csőszámból és egy cső külső átmérőjének figyelembevételével meghatározható:

$$d_e = \frac{D^2 - zd^2}{D + zd}$$

- Szegmens típusú terelőlemez esetén: $C = 0{,}23$
- Kör-körgyűrű terelőlemez esetén: $C = 2{,}08 d_e^{0,6}$

A Re számban szereplő w sebességet a mértékadó f_e áramlási felületre kell meghatározni a köpenytérben áramló G közegmennyiség, és a közepes hőmérsékletre vonatkozó sűrűség figyelembevételével: $w = \frac{G}{\rho f_e}$

- Terelőlemez nélküli kialakítás esetén:

$$f_e = \frac{\left(D^2 - zd^2\right)\pi}{4}$$

- Szegmens típusú terelőlemezeknél a kereszt- és hosszirányú áramlással érintett felületek mértani közepét kell figyelembe venni:

$$f_e = \sqrt{f_k f_h}$$

A keresztirányú áramlásra rendelkezésre álló terület a terelőlemezek S távolságából és az átmérő mentén található rések összegéből:

$$f_k = S\Sigma a$$

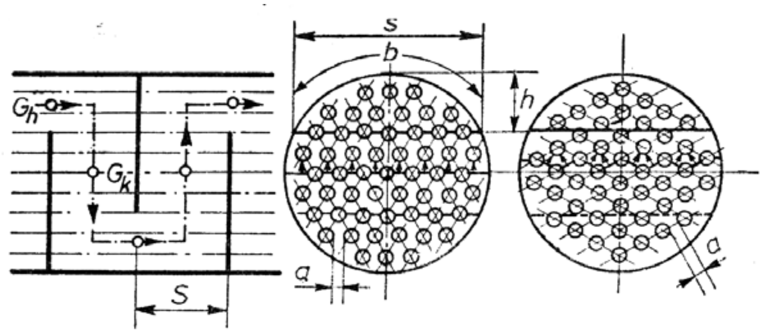

A hosszirányú áramlási keresztmetszet a felületen áthaladó z_1 csövek számának figyelembevételével:

$$f_h = \frac{D(b-s)+2sh}{4} - z_1 \frac{d^2\pi}{4}$$

A keresztirányú áramlásra rendelkezésre álló terület a terelőlemezek S távolságából és a D_k középátmérő mentén található rések összegéből:

$$f_k = S\Sigma a \qquad D_k = \frac{D_1 + D_2}{2}$$

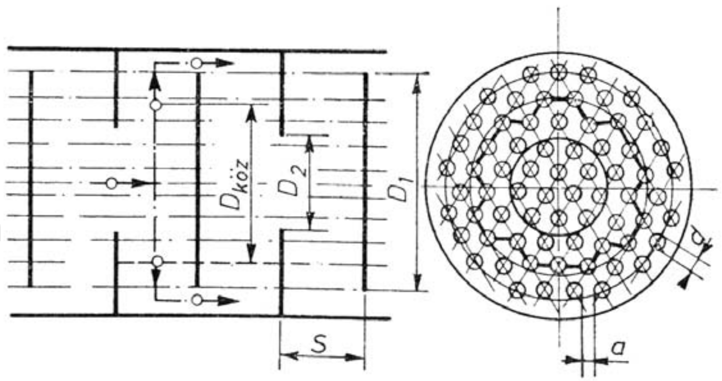

A hosszirányú áramlási keresztmetszet a külsőfelületen áthaladó *z2* csövek számának figyelembevételével:

$$f_h = \frac{\left(D^2 - D_1^2\right)\pi}{4} - z_2 \frac{d^2\pi}{4}$$

Hőátadás keverős készülékek esetében

Keverős készülékben a folyadékoldali hőátadási tényező – fázisváltozás nélküli eset – a következő összefüggéssel számolhatjuk:

$$Nu = C \cdot Re^{2/3} \cdot Pr^{1/3} \cdot \left(\frac{\eta}{\eta_f}\right)^{0,14} \qquad Nu = \frac{\alpha \cdot D}{\lambda} \qquad Re = \frac{n \cdot d^2 \cdot \rho}{\eta} \qquad Pr = \frac{\eta \cdot c_p}{\lambda}$$

Ahol

α – a kevert folyadék hőátadási együtthatója

D – a készülék belső átmérője

λ – a folyadék hővezetési tényezője

c_p – a folyadék fajlagos hőkapacitása

η – a folyadék átl. Viszkozitása

η_f – viszk. A falfelületi hőmérsékleten

n – fordulatszám

d – keverő átmérője

C – állandó

belső csőkígyős készülék	C=0,87
fűtőköpenyes + turbinakeverő+áramlástörő	C=0,73..0,76
fűtőköpenyes + proppellerkeverővel	C=0,54..0,58
fűtőköpenyes + horgonykeverővel	C=0,38..0,52
fűtőköpenyes + lapkeverővel	C=0,36..0,51

Hőátadás lemezes hőcserélőkben

A lemezes hőcserélők méretezésénél a hőátadási tényezők számítására a

$$\mathrm{Nu} = \mathrm{A} \cdot \mathrm{Re}^{\mathrm{B}} \mathrm{Pr}^{\mathrm{C}} \left(\frac{\nu}{\nu_{\mathrm{w}}}\right)^{\mathrm{D}}$$

$0{,}15 < A < 0{,}40$

$0{,}65 < B < 0{,}85$

$0{,}30 < C < 0{,}45$

$0{,}05 < D < 0{,}20$

Lemezes hőcserélőknél az egyenértékű átmérő a következőképpen számíth

$$De = \frac{4 \cdot d \cdot b}{2(b + d)}$$

b: lemez szélessége d: két lemez közötti hézag

Az Alfa Laval Thermal Handbook a hidraulikus átmérőt a következőképpen határozza meg.

$$D_h = \frac{4 \cdot A_c}{P}$$

Ac: felület P: kerület

Látszólagos Reynolds-szám: $Re = \dfrac{De \cdot G}{\mu} = \dfrac{2 \cdot d \cdot w}{\mu \cdot b \cdot d}$

Áramló közeg hidraulikai ellenállása:

$$\Delta p = \lambda_s \cdot \frac{L}{De} \cdot \frac{\nu^2 \cdot \gamma}{2 \cdot g}$$

Áramló közeg hidraulikai ellenállása Alfa-Laval szerint:

$$\Delta P = f \cdot \frac{L_p}{D_h} \cdot \frac{\rho \cdot v^2}{2} + \Delta P_{cs}$$

f: Fanninng tényező Lp: áramlási csatorna teljes hossza.

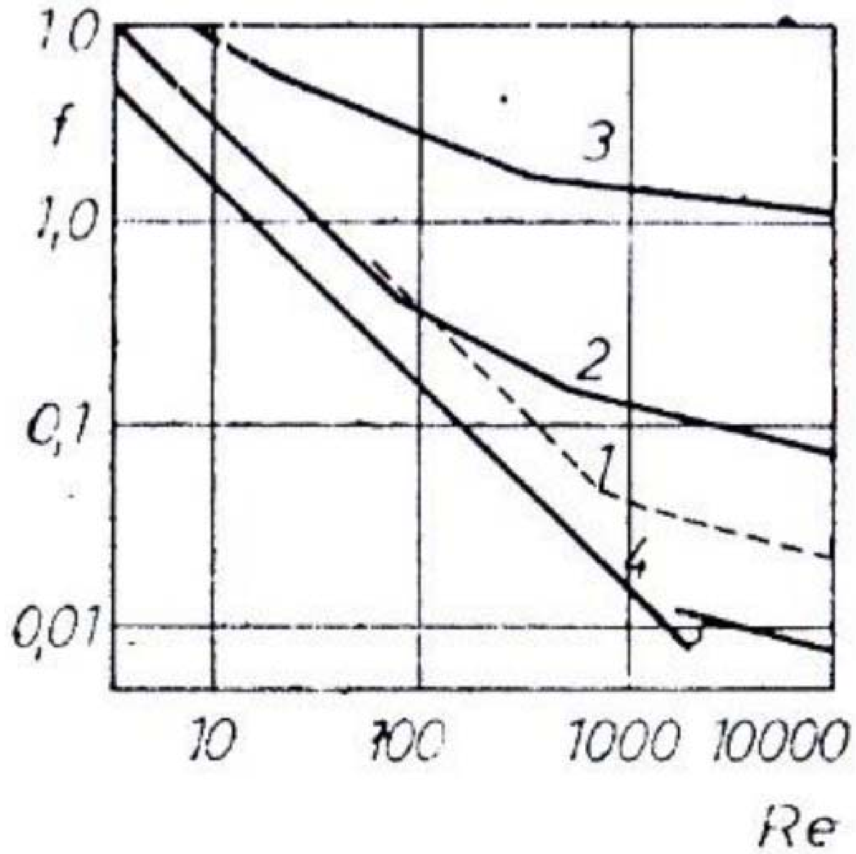

Hőátadási tényező Colburn-faktor alapján: Re>800

$$j_h = \frac{\alpha}{u \cdot \rho \cdot c} \cdot \left(\frac{\nu \cdot \rho \cdot c}{\lambda}\right)^{\frac{2}{3}} = St \cdot Pr^{\frac{2}{3}}$$

1. spirállemezes hőcserélő
2. normális, párhuzamos redőzetű lemezes hőcserélő
3. keresztirányú redőzetű lemezes hőcserélő
4. perforált betétlemezes lemezes hőcserélő
5. csövek

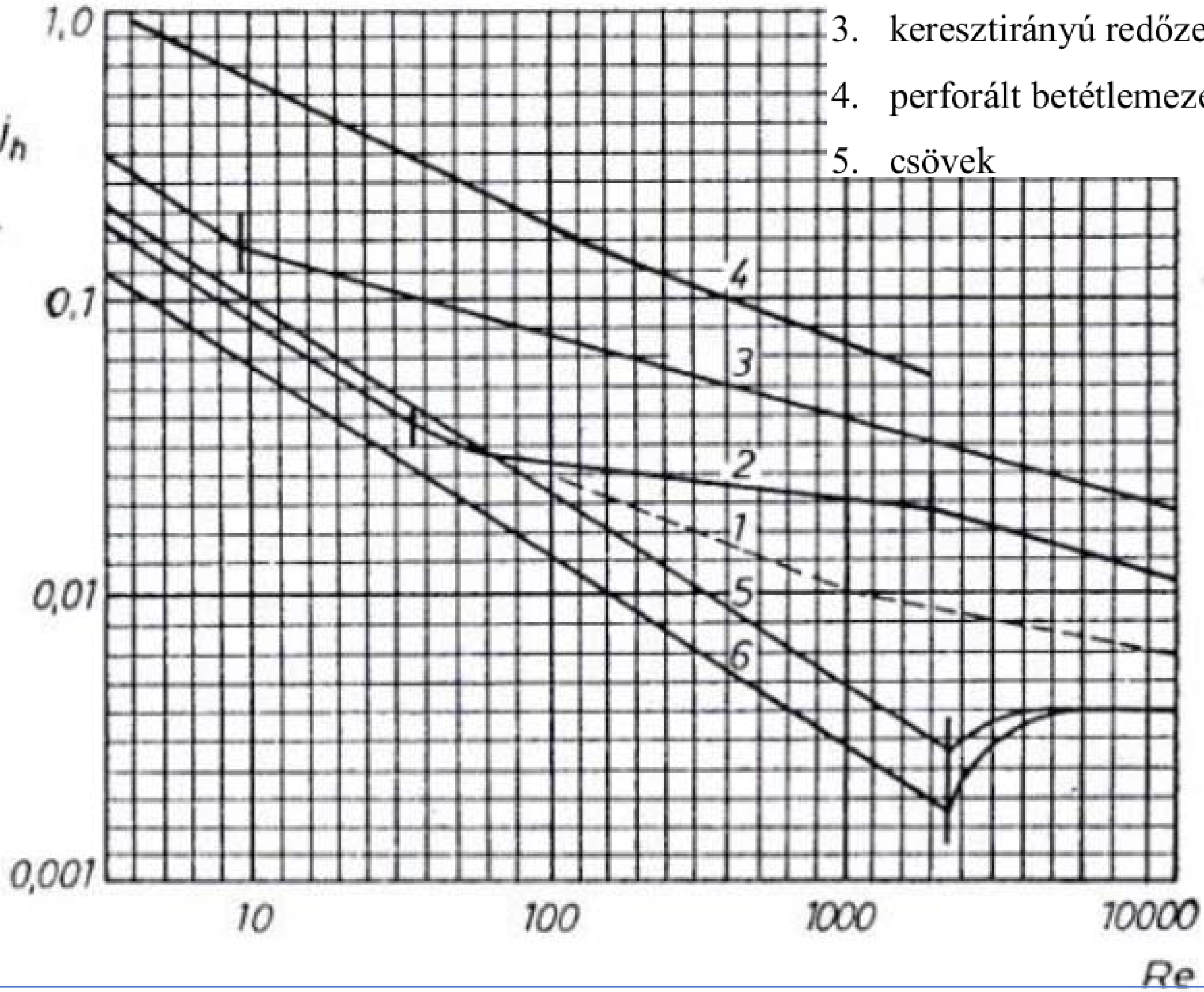

Lamináris tartomány Re<400:

$$j_h = 0{,}742 \cdot Re^{-0{,}62}$$

Néhány alkalmazott összefüggés:

Mariott:

$$Nu = 0{,}374 \cdot Re^{0{,}668} \cdot Pr^{0{,}333} \cdot \left(\frac{\mu}{\mu_f}\right)^{0{,}15}$$

Prifti

$$Nu = 0{,}2536 \cdot Re^{0{,}65} \cdot Pr^{0{,}4}$$

McAdams

$$Nu = 0{,}023 \cdot Re^{0{,}8} \cdot Pr^{\frac{2}{3}} \cdot \left(\frac{\mu}{\mu_w}\right)^{0{,}14}$$

Hsieh-Lin

$$Nu = 0{,}2092 \cdot Re^{0{,}78} \cdot Pr^{\frac{1}{3}} \cdot \left(\frac{\mu}{\mu_w}\right)^{0{,}14}$$

Hőátadás forralásnál

A forrás vagy forralás gyakran előforduló művelet. Elméletileg a legkevésbé megalapozott a hőátviteli számítása. A folyamat során a folyadékból gőzt képezünk hőhozzávezetés segítségével.

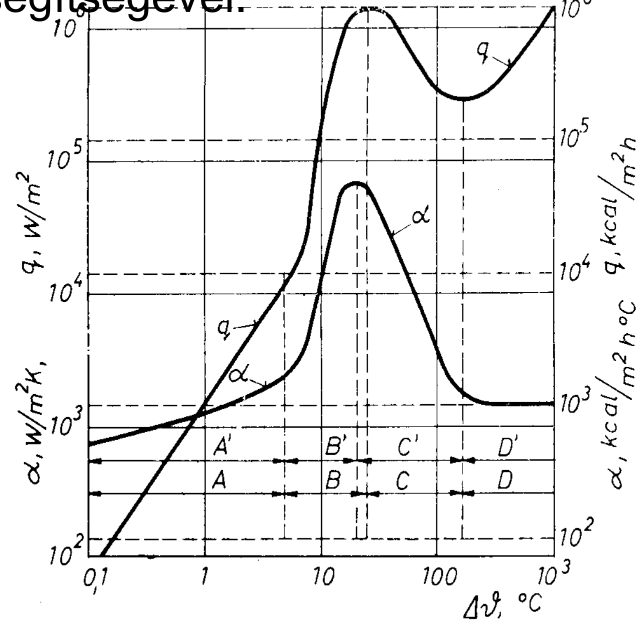

Az ábra 1 bar nyomáson, forrásban lévő víz esetén mutatja a hőátadási tényező és a fajlagos hőáram értéket a melegített felület és forró víz hőmérséklete közötti különbség függvényé-ben. A forrás négy jellegzetes tartományra bontható:

- természetes konvekció
- buborékos forrás
- nem stabil hártyás forrás
- stabil hártyás forrás

Buborékos forrás mechanizmusa

A fűtőfal mentén kialakuló buborékok egy adott méretnél leszakadnak és a felületre emelkednek. A növekedés alatt a környezettől vonja el a párolgáshoz szükséges hőmennyiséget, mivel a fűtőfelülettől a buborékba a gőz rossz hővezetési tényezője miatt nincs hőközlés. A buborékképződés és növekedés csak akkor lehetséges, ha a folyadék hőmérséklete magasabb a buborék hőmérsékletétől.

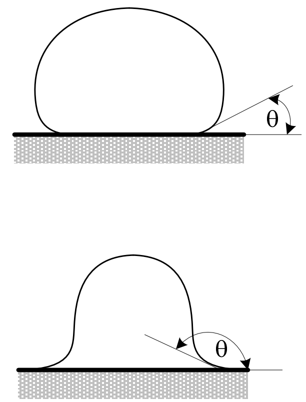

Hőátadási tényező meghatározása:
Általános érvényű képlet nincs. Függ a forralandó anyagtól, a forraló felülettől.
Fábry víz p nyomáson történő forralásánál (p – bar):

$$\boxed{\alpha = 88 \cdot \vartheta^2 \cdot p^{0,6}}$$

Csőben történő forraláskor Gelperin összefüggése figyelembe veszi a cső hosszát:

$$\alpha = A_1 q^{0,64} \left(\frac{l}{d} \right)^{0,2}$$

Víztől eltérő folyadékok esetében forralásnál a hőátadási tényező értékét egy korrekciós tényezővel módosítjuk.

$$\boxed{\alpha = 88 \cdot C_f \cdot \vartheta^2 \cdot p^{0,6}}$$

A korrekciós tényező az alábbi módon számolható:

$$C_f = \frac{\rho}{\rho_v} \left(\frac{\lambda \cdot c \cdot \sigma_v r_v}{\lambda_v \cdot c_v \cdot \sigma \cdot r} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\rho'' \eta}{\rho_v'' \eta_v} \right)^{-\frac{1}{4}}$$

Kondenzációs hőátadás

Amennyiben a gőz telítési hőmérsékleténél hidegebb felülettel találkozik, kondenzálódik. A kondenzáció két típusa a film- és a cseppkondenzáció. Cseppkondenzáció esetén a hőátadó felületet csak részben borítja a kondenzátum. A cseppek növekednek, leszakadnak és legördülnek a felületről, közben magukkal ragadják az útjukba kerülő cseppeket. A gőz és a hűtött felület közötti jó érintkezés igen nagy mértékű hőtranszportot eredményez. Filmkondenzáció esetében a folyamat teljesen más. A folyadékfilm nagy ellenállást eredményez, lényegében ez határozza meg az egész hőátadási folyamatot.

Lamináris filmkondenzáció:

Az elmélet W. Nusselt 1916-ban közölt vizsgálatain alapszik. Függőleges és ferde falon kondenzálódó nyugvó telített vízgőz hőátadását vizsgálta. Filmkondenzáció esetén a felületet vékony filmréteg borítja. A folyadékfilm az egyre vastagodó rétegben folyik le.

Feltételezések és egyszerűsítések:

- a folyadékfilm laminárisan, rétegenként állandó sebességgel áramlik
- a film hőmérséklete a falnál tf, a gőzoldalon tk
- a sebességeloszlás parabolikus
- elhanyagoljuk a folyadék gyorsulásából származó tehetetlenségi erőket
- elhanyagolható a folyadék függőleges irányú hővezetése
- elhanyagoljuk a falra merőleges sebességet, valamint az anyagjellemzők hőmérsékletfüggését

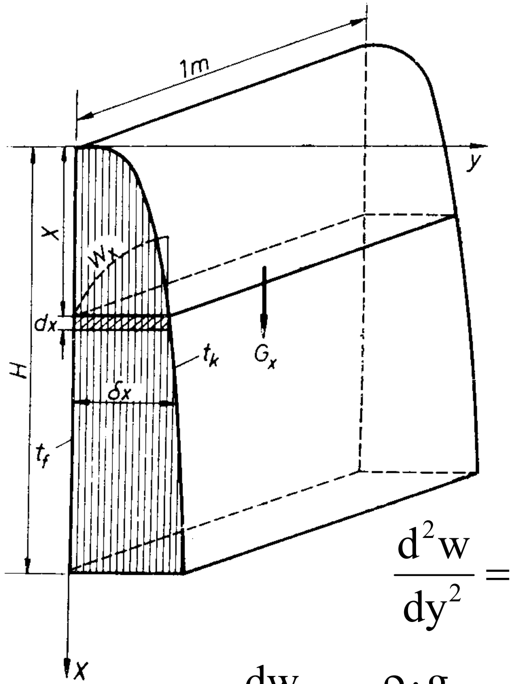

Egy elemi hasábra hat a csúsztatófeszültség:

dy

$$-\eta\frac{dw}{dy}\cdot dx\cdot 1 \qquad \eta\frac{dw}{dy}\cdot dx\cdot 1+\eta\frac{d}{dy}\left(\frac{dw}{dy}\right)dy\cdot dx\cdot 1$$

A csúsztatófeszültség eredője: $\eta\frac{d^2w}{dy^2}dy\cdot dx\cdot 1$

Tömegerő: $dx\cdot dy\cdot 1\cdot\rho\cdot g$

Erőegyensúly: $\eta\frac{d^2w}{dy^2}dy\cdot dx\cdot 1+dx\cdot dy\cdot\rho\cdot g=0$

$$\frac{d^2w}{dy^2}=-\frac{\rho\cdot g}{\eta}\longrightarrow\frac{dw}{dy}=-\frac{\rho\cdot g}{\eta}y+C_1$$

ha: $y=\delta_x\Rightarrow\frac{dw}{dy}=0\Rightarrow C_1=\frac{\rho\cdot g}{\eta}\cdot\delta_x$

$$\frac{dw}{dy}=-\frac{\rho\cdot g}{\eta}y+\frac{\rho\cdot g}{\eta}\cdot\delta_x\longrightarrow w=-\frac{\rho\cdot g}{2\cdot\eta}y^2+\frac{\rho\cdot g}{\eta}\cdot\delta_x\cdot y+C_2$$

$$y=0\Rightarrow w=0\Rightarrow C_2=0$$

$$w(y)=-\frac{\rho\cdot g}{2\cdot\eta}y^2+\frac{\rho\cdot g}{\eta}\cdot\delta_x\cdot y$$

Az x magasságból lecsurgó folyadékfilm tömege:

$$G=\int_0^{\delta_x}1\cdot dy\cdot\rho\cdot w(y)=-\int_0^{\delta_x}\frac{\rho^2 g}{2\eta}y^2dy+\int_0^{\delta_x}\frac{\rho^2 g}{2\eta}\cdot\delta_x\cdot y\cdot dy=-\frac{\rho^2\cdot g\cdot\delta_x^3}{6\eta}+\frac{\rho^2\cdot g\cdot\delta_x^3}{2\eta}=\frac{\rho^2\cdot g\cdot\delta_x^3}{3\eta}$$

A dx-el lejjebb lévő folyadék tömege:

$$dG=\frac{\rho^2\cdot g\cdot\delta^2}{\eta}d\delta_x$$

A lecsurgó folyadék mennyiségének változását a kondenzálódás okozza. A kondezálódáshoz szükséges hő vezetéssel érkezik:

$$dG\cdot r=\frac{\rho^2\cdot g\cdot\delta^2}{\eta}d\delta_x\cdot r=\frac{\lambda}{\delta_x}\left(t_k-t_f\right)\cdot 1\cdot dx$$

Rendezve az egyenletet:

$$\int_0^{\delta_x}\frac{\rho^2\cdot g\cdot\delta^3\cdot r}{\eta}d\delta_x=\int_0^x\lambda\left(t_k-t_f\right)\cdot 1\cdot dx\Rightarrow\frac{\rho^2\cdot g\cdot\delta^4\cdot r}{4\eta}=\lambda\left(t_k-t_f\right)\cdot x\Rightarrow\boxed{\delta_x=\sqrt[4]{\frac{4\cdot\eta\cdot\lambda\cdot\left(t_k-t_f\right)\cdot x}{\rho^2\cdot g\cdot r}}}$$

A kondenzációs hőátadási tényező x magasságban:

$$\alpha=\frac{\lambda}{\delta_x}=\sqrt[4]{\frac{\rho^2\cdot g\cdot r\cdot\lambda^4}{4\cdot\eta\cdot\lambda\cdot\left(t_k-t_f\right)\cdot x}}=\sqrt[4]{\frac{\rho^2\cdot g\cdot r\cdot\lambda^3}{4\cdot\eta\cdot\left(t_k-t_f\right)\cdot x}}$$

Az átlagos hőátadási tényező:

$$\alpha=\frac{1}{H}\int_0^H\alpha(x)\cdot dx=\frac{1}{H}\sqrt[4]{\frac{\rho^2\cdot g\cdot r\cdot\lambda^3}{4\cdot\eta\cdot\left(t_k-t_f\right)}}\cdot\int_0^H x^{-\frac{1}{4}}dx=\frac{4}{3}\sqrt[4]{\frac{\rho^2\cdot g\cdot r\cdot\lambda^3}{4\cdot\eta\cdot\left(t_k-t_f\right)H}}=0{,}943\cdot\sqrt[4]{\frac{\rho^2\cdot g\cdot r\cdot\lambda^3}{\eta\cdot\left(t_k-t_f\right)H}}$$

Műveleti számításoknál a következő összefüggéseket alkalmazzák:

Függőleges cső esetén:

$$\boxed{\alpha=1{,}15\cdot\sqrt[4]{\frac{\rho^2\cdot g\cdot r\cdot\lambda^3}{\eta\cdot\left(t_k-t_f\right)H}},\ \frac{W}{m^2K}}$$

Vízszintes cső esetén:

$$\boxed{\alpha=0{,}72\cdot\sqrt[4]{\frac{\rho^2\cdot g\cdot r\cdot\lambda^3}{\eta\cdot\left(t_k-t_f\right)H}},\ \frac{W}{m^2K}}$$

$$\int_0^H x^{-\frac{1}{4}}dx\rightarrow\frac{4}{3}H^{\frac{3}{4}}$$

$$\frac{4}{3}\cdot\sqrt[4]{\frac{1}{4}}=0{,}943$$

Vízszintes cső külső felületén történő kondenzálódás esetén alkalmazható hőátviteli tényező:

$$\alpha = 0{,}725 \cdot \sqrt[4]{\frac{\rho^2 \cdot g \cdot r \cdot \lambda^3}{\eta \cdot (t_k - t_f) \cdot d}}, \quad \frac{W}{m^2K}$$

Vízszintes csősor külső felületén történő kondenzálódás esetén alkalmazható hőátviteli tényező:

$$\alpha = 0{,}725 \cdot \sqrt[4]{\frac{\rho^2 \cdot g \cdot r \cdot \lambda^3}{\eta \cdot (t_k - t_f) \cdot n \cdot d}}, \quad \frac{W}{m^2K}$$

Csőköteg esetén módosítani kell a hőátviteli tényező értékét a diagram segítségével.

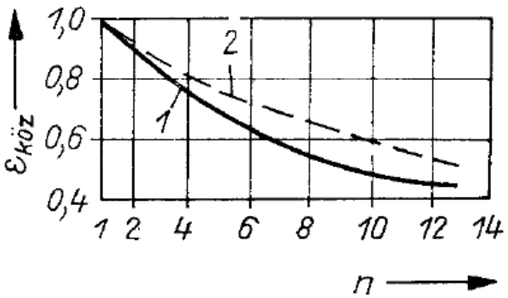

$$\alpha_k = \varepsilon \cdot \alpha$$

1 – négyszögosztás
2 – hatszögosztás

Vízszintes cső belsejében történő kondenzáció során figyelembe kell venni, hogy a cső alján el kell folynia a kondenzátumnak. Ez a vastagabb folyadékréteg kedvezőtlenül befolyásolja a hőátadási tényező értékét. Chato által javasolt összefüggés kis mennyiségű kondenzátum esetén:

$$\alpha = 0{,}555 \cdot \sqrt[4]{\frac{\rho^2 \cdot g \cdot r \cdot \lambda^3}{\eta \cdot (t_k - t_f) \cdot d}}, \quad \frac{W}{m^2K}$$

Köszönöm a figyelmet, egyelőre ennyi☺

Hőcserélő szerkezetek méretezése

Hőcserélők alapegyenlet

$$\dot{Q} = \varepsilon \cdot k \cdot A \cdot \Delta T_{LOG}$$

A tagok jelentése:

- ε: módosító tényező
- k: hőátbocsátási vagy hőátviteli tényező
- A: teljes hőátadó felület
- ΔT_{LOG}: logaritmikus hőmérséklet-különbség

Hőátviteli tényező

Állandósult állapotban a cső külső és belső felületén hőátadással, a csövön keresztül hővezetéssel történő energiatranszport révén azonos a hőáram. A hőátviteli (hőátbocsátási) tényező bevezetésével a hőátvitel a teljes hajtóerőre vonatkozóan kifejezhető.

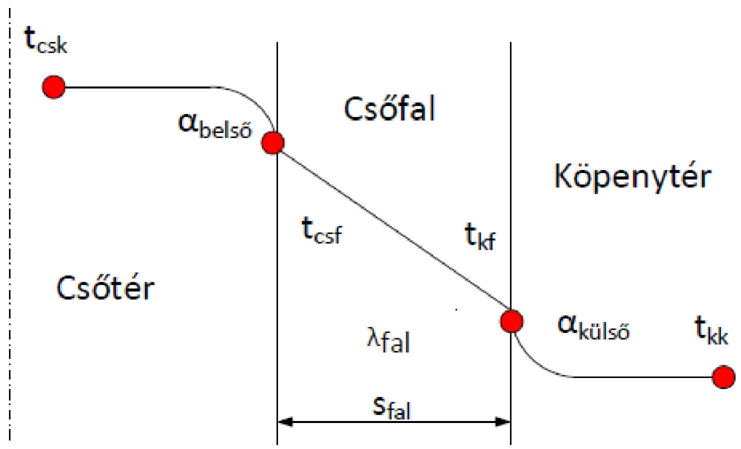

Külső és belső felületet azonosnak tekintve, egy egyrétegű síkfal hőátvitelét vizsgálva a hőáram azonos az egyes részfolyamatoknál:

$$\dot{q} = \alpha_b \cdot (T_B - T_f) = \frac{\lambda}{s} \cdot (T_f - t_f) = \alpha_k \cdot (t_f - t_k)$$

A három elemi hőátadás helyett vezessük be a *hőátvitel* vagy *hőátszármaztatás* fogalmát, és ezzel párhuzamosan a *hőátviteli* vagy *hőátbocsátási tényező* értékét. Jelöljük k-val, kiszámítási módja:

$$k = \frac{1}{\frac{1}{\alpha_b} + \frac{s}{\lambda} + \frac{1}{\alpha_k}}$$

$$k = \frac{1}{\frac{1}{\alpha_b} + \sum_{i=1}^{n} \frac{s_i}{\lambda_i} + \frac{1}{\alpha_k}}$$

Ahogy korábban már megbeszéltük, a kis falvastagságú csöveket számíthatjuk síkfalként is (1-2% eltérés tapasztalható), így például szabadba telepített, hőszigetelt tartályok hőveszteségének kiszámítására is alkalmas ez az összefüggés. Legfontosabb alkalmazási területe azonban a felületi hőcserélők esetén van.

Logaritmikus hőmérséklet-különbség

Mindkét közeg be- és kilépő hőmérsékletei szerepelnek benne:

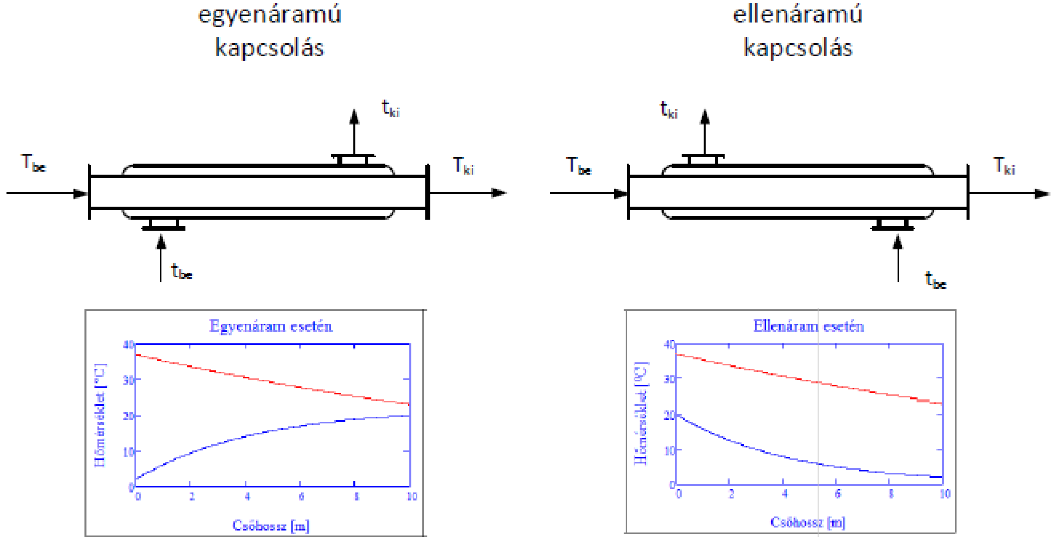

$$\Delta T_{LOG} = \frac{\Delta T_n - \Delta T_k}{\ln\left(\dfrac{\Delta T_n}{\Delta T_k}\right)}$$

Hőátadó felület

Értéke függ:

- cső közepes átmérőjétől

$$d_m = \frac{d_b + d_k}{2}$$

- csövek hosszától (L)
- csövek darabszámától (z)

$$A = z \cdot d_m \cdot \pi \cdot L$$

Nem csöves hőcserélők esetén más összefüggések használandók!

Korrekciós faktor

Köpenytéri áramlásnál, többjáratú áramlási esetekben nem valósul meg tiszta egyen – vagy ellenáram $\rightarrow \varepsilon$ korrekciós faktor.

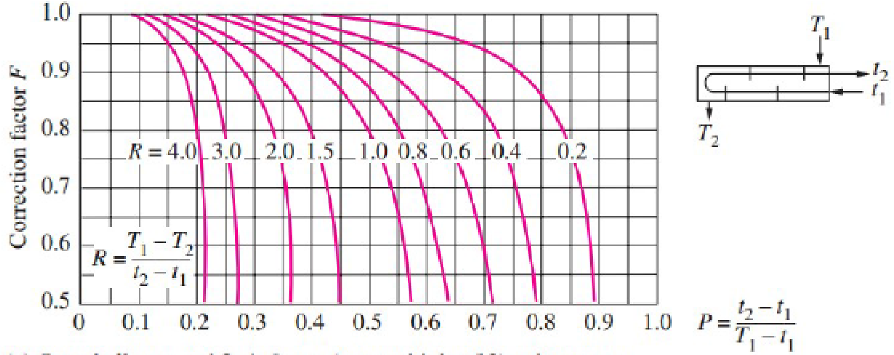

(*a*) One-shell pass and 2, 4, 6, etc. (any multiple of 2), tube passes

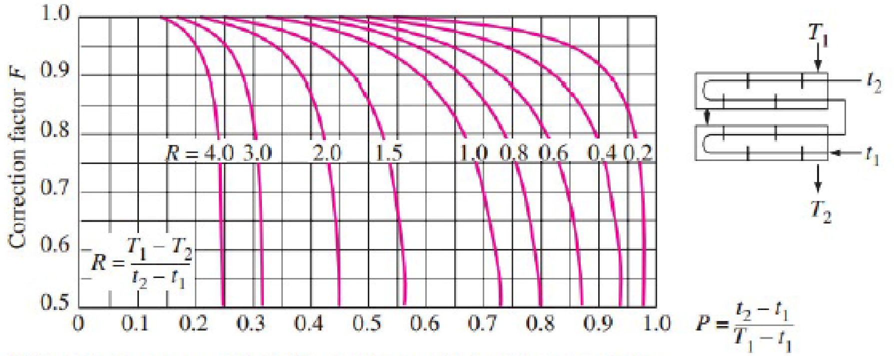

(*b*) Two-shell passes and 4, 8, 12, etc. (any multiple of 4), tube passes

k-iteráció

- Ismertek:
  - csőtéri közepes hőmérséklet (t_{csk})
  - cső hővezetési tényező (λ_{fal})
  - köpenytéri közepes hőmérséklet (t_{kk})
- Szeretnénk tudni:
  - csőtéri hőátadási tényező (α_b)
  - köpenytéri hőátadási tényező (α_k)
  - csőfal belső hőmérséklet (t_{csf})
  - csőfal külső hőmérséklet (t_{kf})

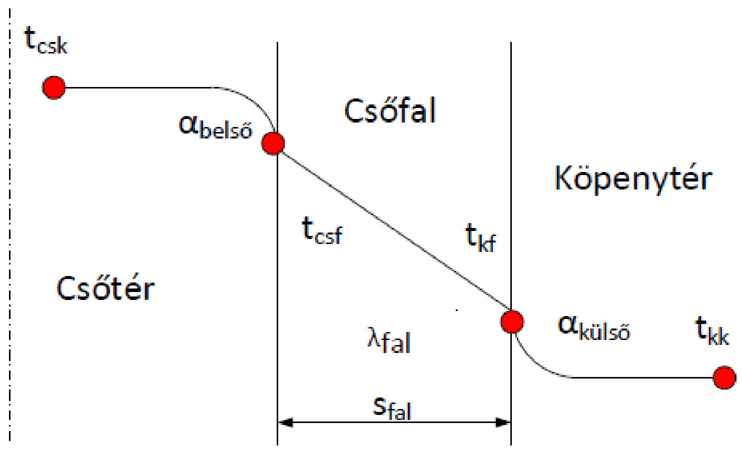

Iterációs lépések

1. feltételezzük t_{csf} hőmérsékletet
2. csőtéri Nu-szám számítása (áramlástól függően) $\rightarrow$ α_b meghatározható
3. hőáram számítása $\rightarrow$ $\dot{q} = \alpha_b \cdot (t_{csk} - t_{csf})$
4. hőáram és hővezetési tényező ismeretében a másik falhőmérséklet számítható $\rightarrow$ $\dot{q} = \dfrac{\lambda_{fal}}{s_{fal}} \cdot (t_{csf} - t_{kf}) \;\rightarrow\; t_{kf} = t_{csf} - \dfrac{\dot{q} \cdot s_{fal}}{\lambda_{fal}}$
5. köpenytéri Nu-szám számítása $\rightarrow$ α_k meghatározható
6. új hőáramot számítunk $\rightarrow$ $\dot{q}^* = \alpha_k \cdot (t_{kf} - t_{kk})$
7. $\dot{q}$ és $\dot{q}^*$ összehasonlítása
   - ha egyenlőek: a számítás helyes, k számítható
   - ha különböznek: Go TO 1. lépés, módosított t_{csf}
   - elfogadás: $10^{-3}\,\dfrac{\mathrm{W}}{\mathrm{m}^2}$

Példa k-iterációra

Cső a csőben hőcserélőre

- sűrűség: 980 kg/m^3
- viszkozitás: 0,001 Pa s
- hővezetés: 0,635 W/mK
- fajhő: 4180 J/kgK
- párolgáshő: 2133 kJ/kg
- víz a csőoldalon, 2 kg/s
- d=50 mm, s=5 mm
- D=120 mm
- csőoldal közepes hőm. 55°C
- köpenyoldal közepes hőm. 25°C

sűrűség	ρ	980	kg/m3
viszkozitás	η	0,001	Pas
hővezetés	λ	0,635	W/mK
fajhő	c	4180	J/kgK
párolgáshő	r	2133000	J/kg
belső cső	d	0,05	m
külső cső	D	0,12	m
falvastagság	s	0,005	m
	tcsk	55	°C
	tkk	25	°C
	mb	2	kg/s
	mk	3	kg/s

Belső áramlási keresztmetszet	Ab	0,001963	m2
belső sebesség	vb	1,039379	m/s
Reynolds	Reb	50929,58	
Prandtl	Prb	6,582677	
Nusselt	Nub	251,0915	
alfa	αb	3188,862	W/m2K
Hőmérsékletek			
	tcsk	55	°C
	tcsf	36,51799	°C
	tkf	30,62433	°C
	tkk	25	°C
	q1	58936,59	W/m2
kondenzációs alfa	αk	10478,87	W/m2K
	q2	58936,59	W/m2
	hiba	0,00288	

Viszkozitás hatása

$$Nu = 0,023 \cdot Re^{0,8} \cdot Pr^{0,33}$$

Belső áramlási keresztmetszet	Ab	0,001963	m2
belső sebesség	vb	1,039379	m/s
Reynolds	Reb	50929,58	
Prandtl	Prb	6,582677	
Nusselt	Nub	251,0915	
alfa	αb	3188,862	W/m2K
Hőmérsékletek			
	tcsk	55	°C
	tcsf	95,81236	°C
	tkf	108,8269	°C
	tkk	125	°C
	q1	130145	W/m2
kondenzációs alfa	αk	8046,992	W/m2K
	q2	130145,1	W/m2
	hiba	0,165269	
hőátviteli tényező	k	1859,215	W/m2K

$$Nu = 0,023 \cdot Re^{0,8} \cdot Pr^{0,33} \cdot \left(\frac{\eta}{\eta_{fal}} \right)^{0,14}$$

Belső áramlási keresztmetszet	Ab	0,001963495	m2
belső sebesség	vb	1,03937922	m/s
Reynolds	Reb	101711,6055	
Prandtl	Prb	3,29611349	
Nusselt	Nub	370,9383763	
alfa	αb	4710,917379	W/m2K
Hőmérsékletek			
	tcsk	55	°C
	tcsf	90,42275866	°C
	tkf	107,1101276	°C
	tkk	125	°C
	q1	166873,6894	W/m2
kondenzációs alfa	αk	9327,826659	W/m2K
	q2	166873,6287	W/m2
	hiba	-0,060759724	
hőátviteli tényező	k	2383,909627	W/m2K

csak a viszkozitás hőmérsékletfüggésével számolva 28%-kal nőtt a hőátviteli tényező $\rightarrow$ ennyi hőátadó felület megspórolható

TEMA osztályozás

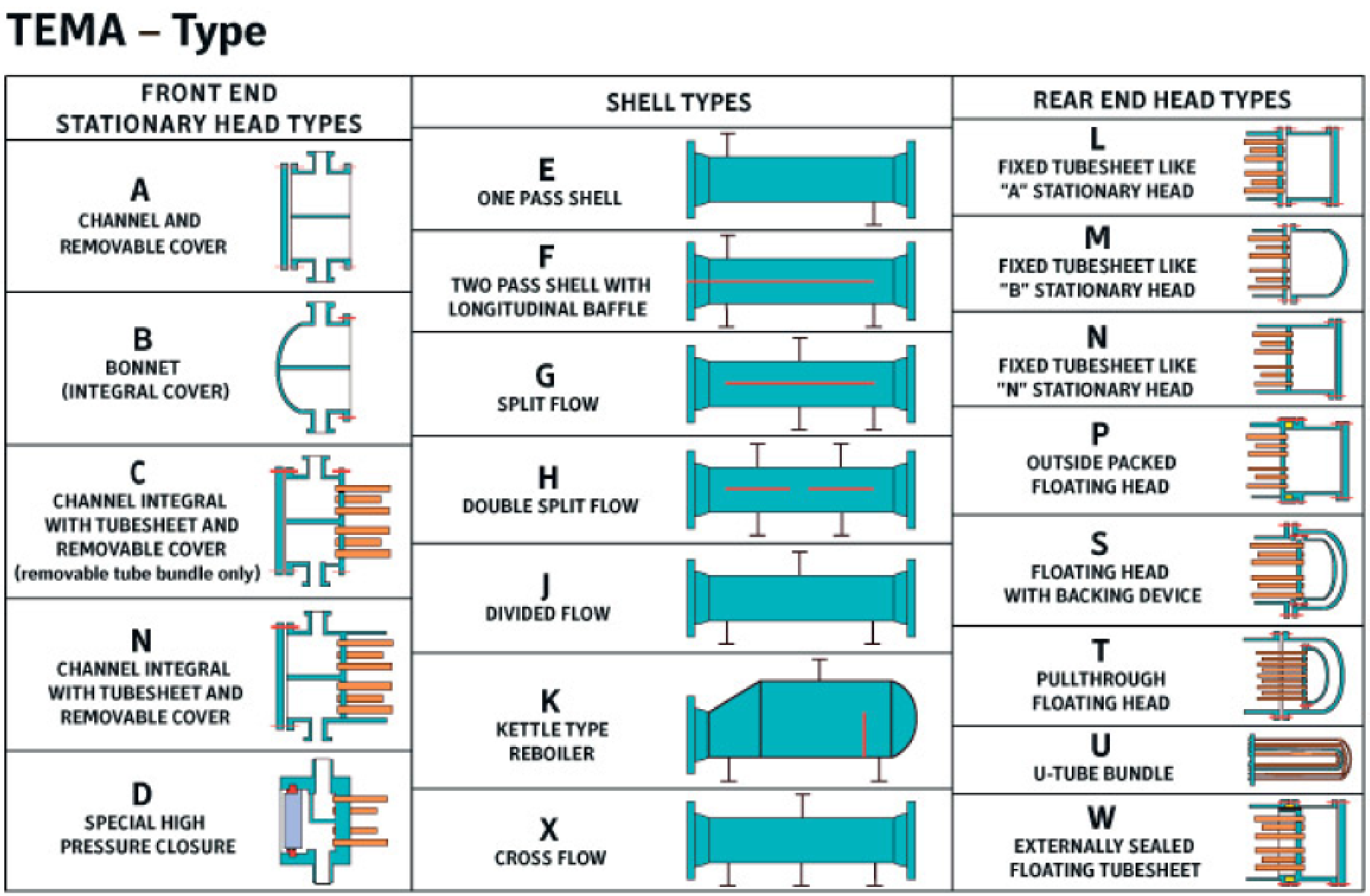

Hőcserélők szerkezeti elemei

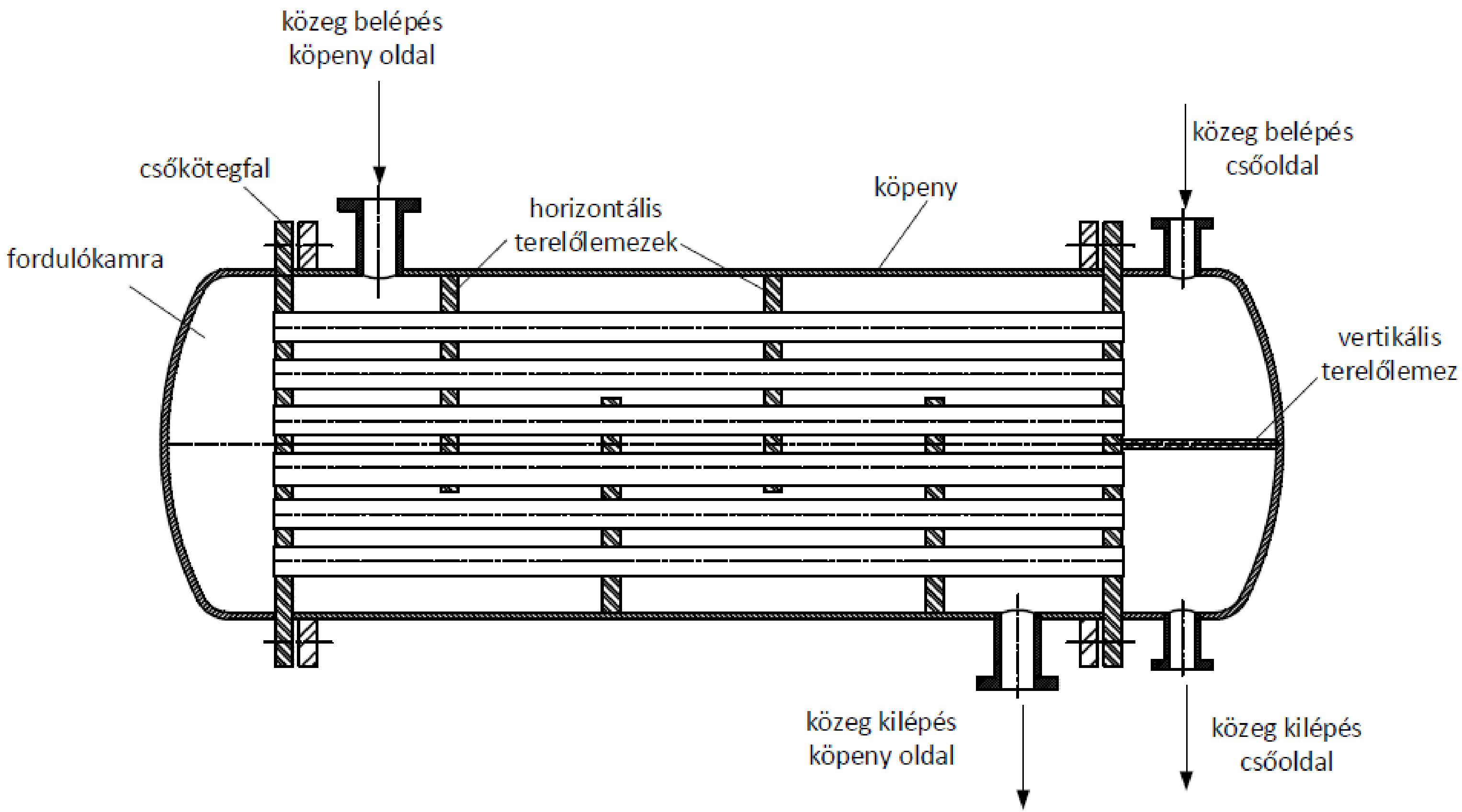

Donohue-összefüggés

A köpenytérben áramló folyadék részben párhuzamosan, részben merőlegesen áramlik a hőátadó felületet képező csövekhez képest. A hőátadási tényező meghatározására DONOHUE a következő általános összefüggést ajánlja:

$$Nu = C \cdot Re^{0,6} \cdot Pr^{1/3} \cdot \left(\frac{\eta}{\eta_{fal}}\right)^{0,14}$$

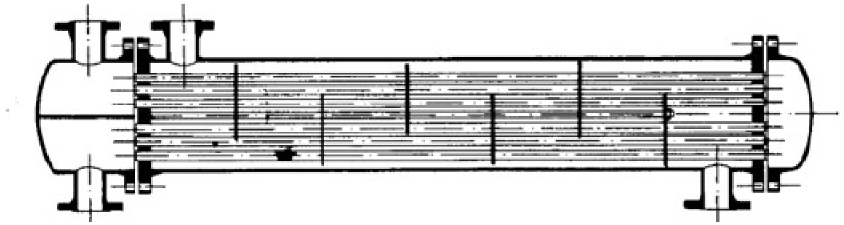

- jellemző geometria: cső külső átmérő
- C konstans: köpenytér kialakításától függ

- terelőlemez nélküli hőcserélő $$C = 1,16 \cdot d_e^{0,6}$$
- szegmens típusú terelőlemez $$C = 0,23$$
- kör-körgyűrű terelőlemez $$C = 2,08 \cdot d_e^{0,6}$$

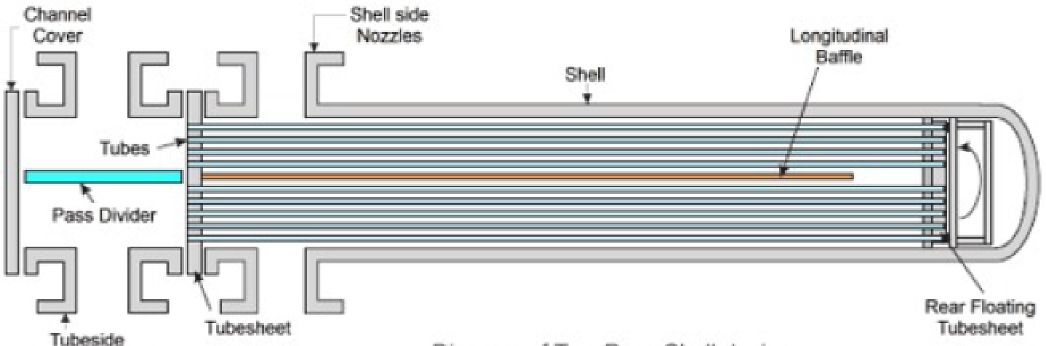

Diagram of Two-Pass Shell design
Note the longitudinal baffle for the shell circuit

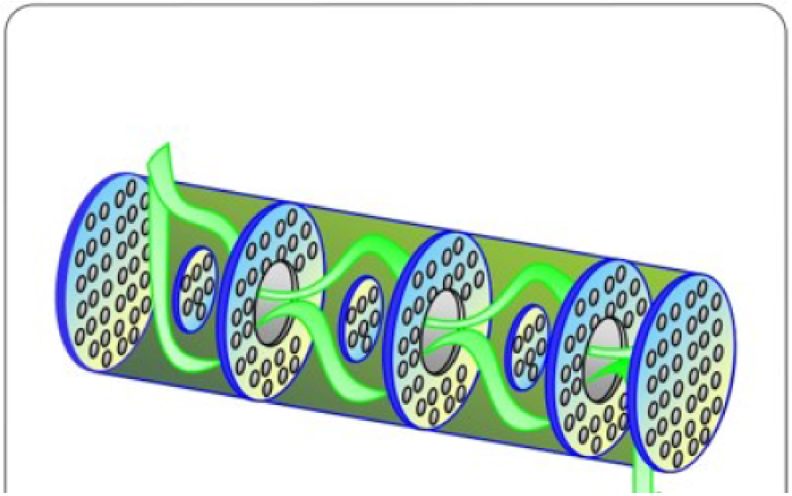

Áramlási keresztmetszetek

Áramlási sebesség:

- Re-szám függ az áramlási sebességtől $Re = \dfrac{v \cdot d \cdot \rho}{\eta}$
- sebesség: tömegáramból és áramlási keresztmetszetből $v = \dfrac{\dot{m}}{\rho \cdot f_e}$
- általános szabály:
  - folyadékáramlás: max 1,5-2 m/s
  - gázáramlás: max 15-20 m/s

  ez érvényes a csonk méretezéséhez is!

Terelőlemez nélküli esetben:

$$f_e = \frac{(D^2 - zd^2) \cdot \pi}{4}$$

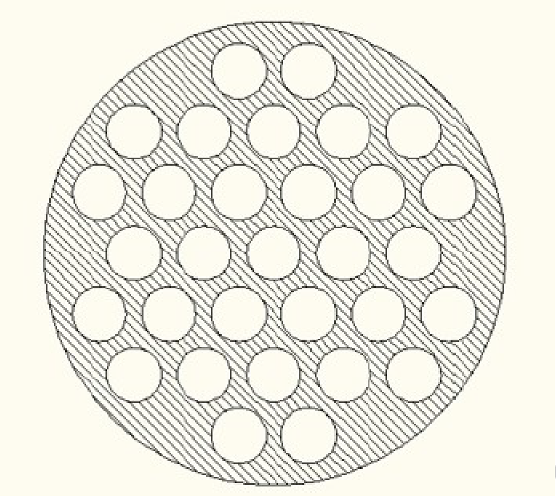

Csőosztások, csőszámok

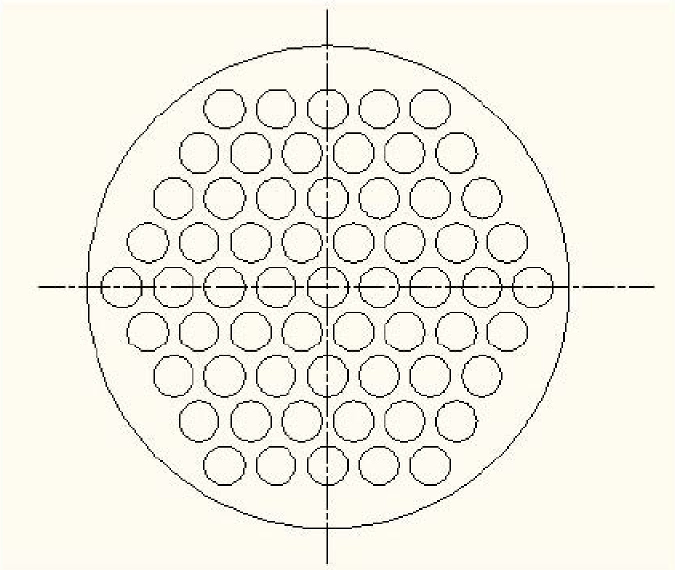

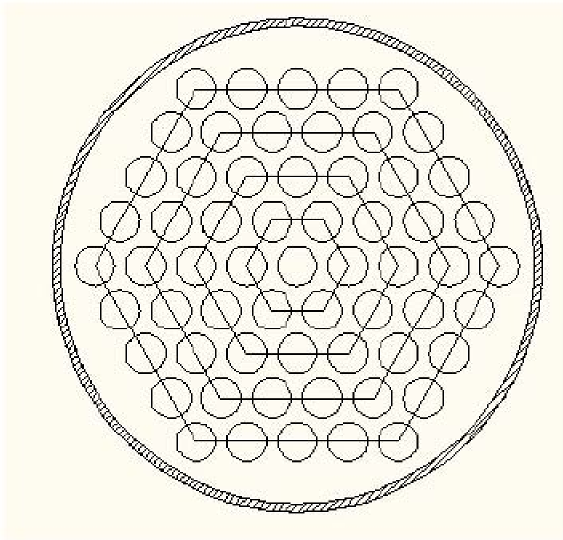

háromszög osztás

Külső átmérő (d)	16	20	25	38	57
Csőosztás (t)	21	26	32	48	70

D=300 mm, d=25 mm esetén N=61 db!

$$N = 3z(z-1) + 1$$

eltolt háromszög osztás

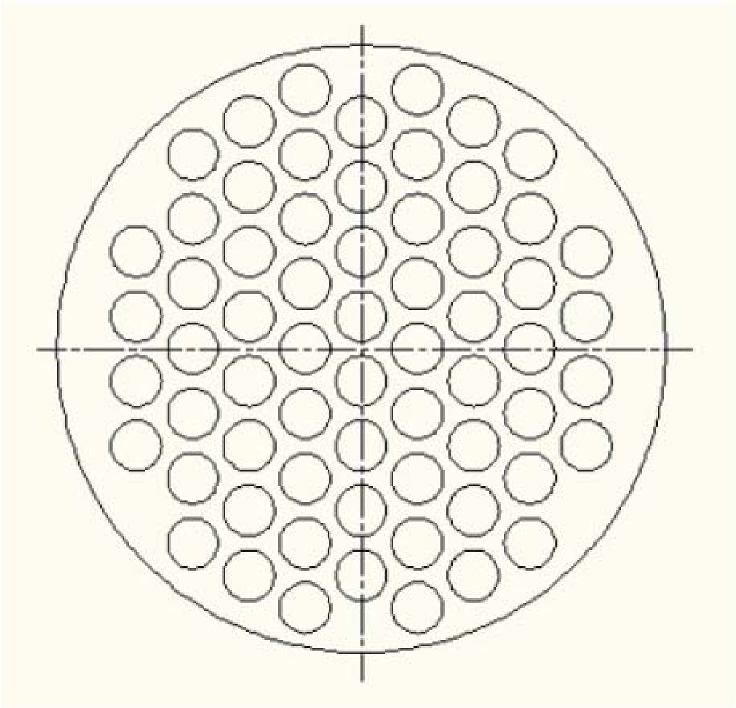

N=64 db

négyszög osztás

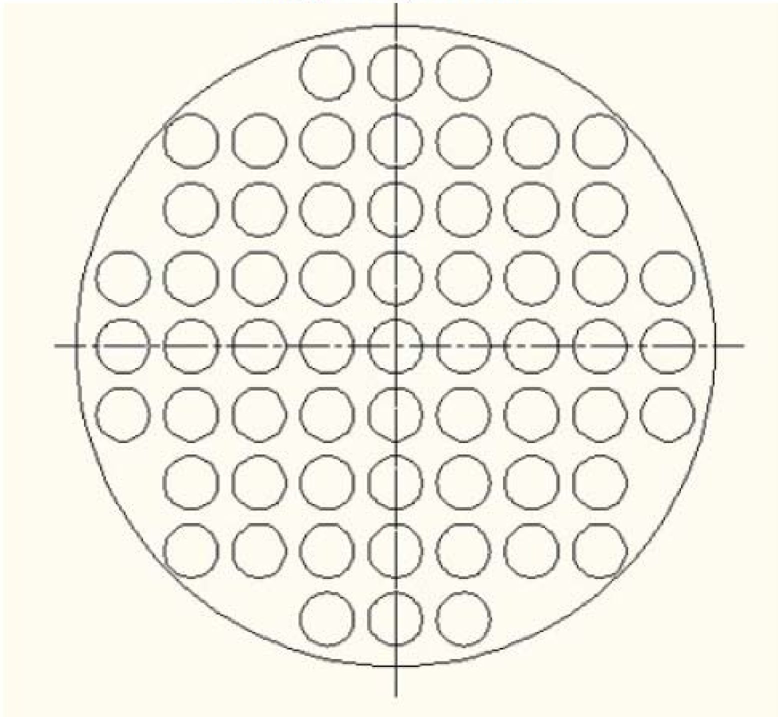

N=64 db

Terelőlemez méretei

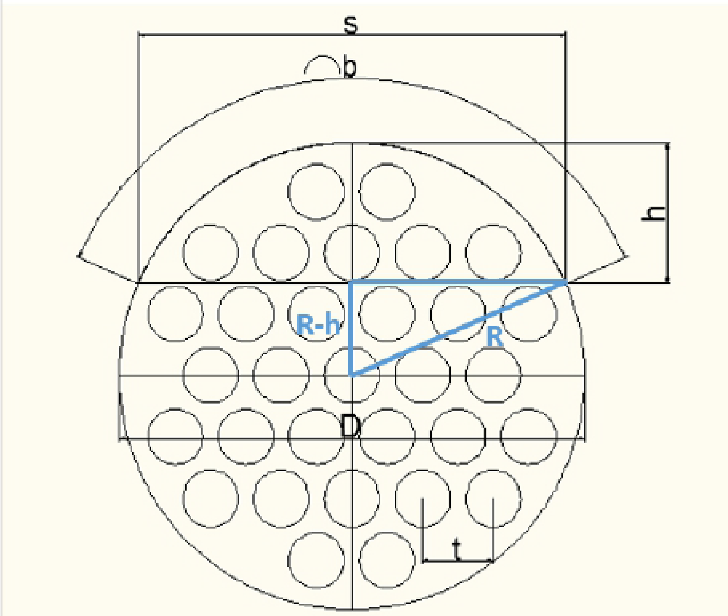

- nyitottság arányában lehet a h magasságot számítani
- a különböző csősorok y-koordinátái:

$$y_i = (i - 1) \cdot t \cdot \cos(30^\circ)$$

- lehetséges terelőlemez magasságok:

$$y_{lemez} = (i - 0,5) \cdot t \cdot \cos(30^\circ)$$

- ebből $D - h$ érték ismert lesz, h számítható
- középponti szög:

$$\frac{\Theta}{2} = \cos^{-1} \cdot \left(\frac{R - h}{h}\right)$$

$$s = 2 \cdot \sin\left(\frac{\Theta}{2}\right) \cdot R$$

$$b = \frac{R \cdot \pi}{180} \cdot \Theta$$

Csoportosításuk

- a fluidumok érintkeznek-e egymással vagy sem
  - közvetlen közegérintkezésű hőcserélők (direkt hőcserélők; pl. keverőkondenzátorok)
  - közvetett közegérintkezésű hőcserélők (rekuperátorok)
- üzemvitel szerint
  - szakaszos működésű hőcserélők; ilyenkor a berendezés megfelelő térrészébe a kezelni kívánt anyagok periodikusan kerülnek bevezetésre (regenerátorok)
  - folyamatos működésű hőcserélők; az összes, hőcserében érdekelt fluidum folyamatosan jelen van a berendezésben
- a fluidumok áramlási iránya szerint
  - egyenáramú hőcserélők; a hőcserélő hossztengelye mentén a fluidumok áramlási iránya megegyezik
  - ellenáramú hőcserélők; a hőcserélő hossztengelye mentén a fluidumok áramlási iránya ellentétes
  - keresztáramú hőcserélők; a fluidumok áramlási iránya valamilyen szöget zár be egymással (általánosságban ez 90° szokott lenni)
- fázisváltozás szerint
  - fázisváltozás nélküli hőcserélők
  - fázisváltozással járó folyamat
    - kiforralók, elpárologtatók
    - kondenzátorok
- járatok száma szerint
  - egyjáratú hőcserélők; a berendezés egyik végén belép a fluidum, a másik végén pedig távozik
  - többjáratú hőcserélők; a fluidum a berendezésen végighalad, a fordulókamrában iránytörést szenved, majd újra végighalad a szerkezeten. Attól függően, hányszor halad át, annyi járatú berendezésről beszélhetünk.

Kivitelek

- cső a csőben hőcserélő
- csőköteges hőcserélő
  - merev csőköteges
  - hajtűcsöves vagy U-csöves
  - úszófejes
- lemezes hőcserélő
- bordáscsöves hőcserélő

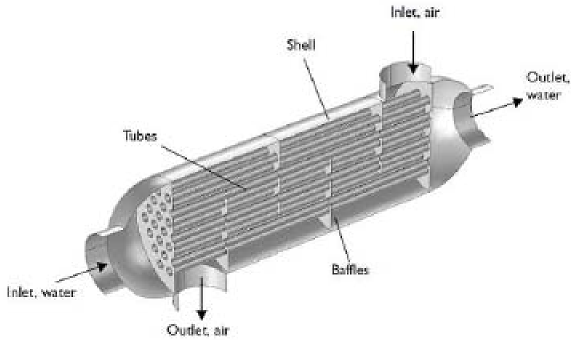

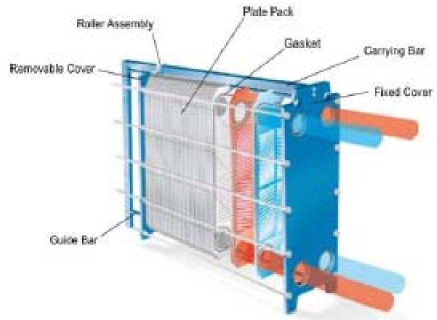

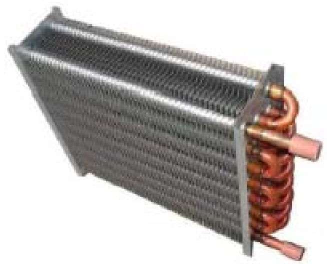

Köszönöm a figyelmet, egyelőre ennyi☺

Bepárlás

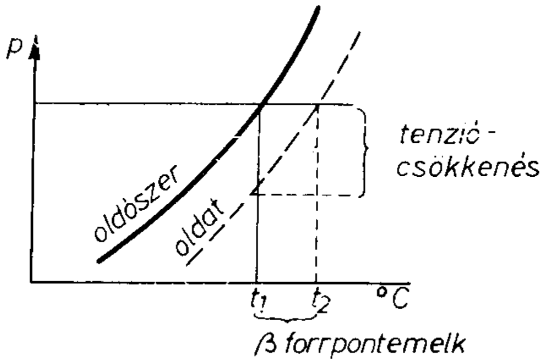

Az oldatok forrpontja magasabb, mint a tiszta oldószer forrpontja. A forrpont növekedés az oldat koncentrációjával növekszik.
Az oldat forrpontja:

$$t_s = t_p + \beta$$

t_p páratéri hőmérséklet elnevezéssel nevével ellentétben nem a tényleges páratéri hőmérsékletet illetik (ami természetesen azonos a forró folyadék hőmérsékletével), hanem a páratérben lévő gőz adott nyomáshoz tartozó konden

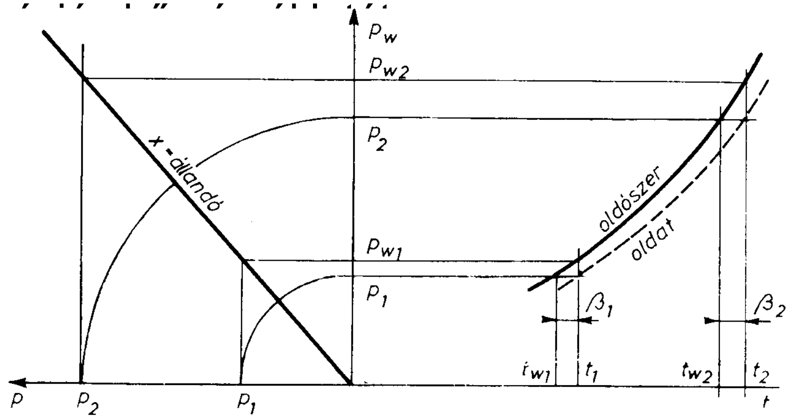

A forrpontnövekedést a gyakorlatban mérési eredmények alapján veszik figyelembe. Ha ismert egy adott koncentrációjú oldat forrpontja egy nyomáson, a Babo szabály segítségével más nyomás esetén meghatározható az oldat forrpontja. Tömény oldaltoknál nem alkalmazható!

<u>Dühring szabály:</u> adott koncentrációjú oldathoz tartozó forrpontok a víz forrpontjának függvényében egy egyenesen vannak:

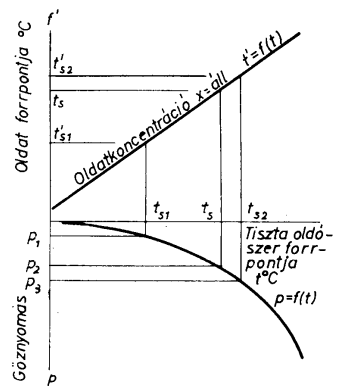

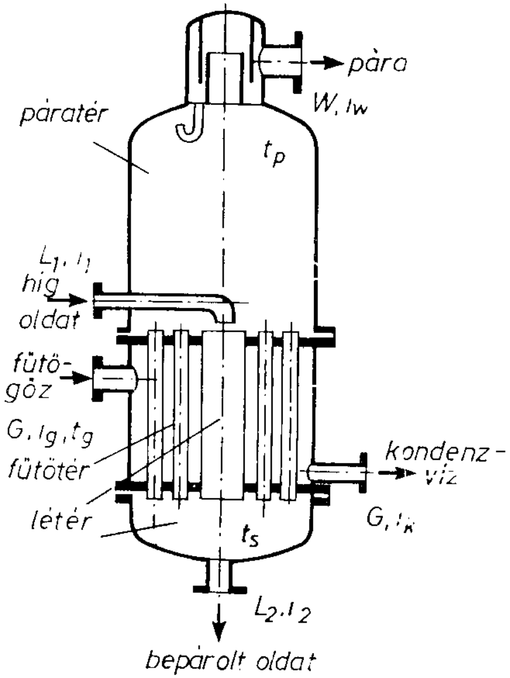

Az ábrán egy bepárló test látható. A bepárlóba kerülő, sűrítendő oldat melegítését, forralását a köpenytérbe vezetett gőz kondenzációjával érik el.
A bepárló alsó tere a létér, a felső tere a páratér.
A cseppelragadás meggátlására a bepárló tetejére cseppfogó került beépítésre.

Anyagmérleg:

$$L_1 = L_2 + W$$

Energiamérleg:

$$Q + L_1 \cdot i_1 = L_2 \cdot i_2 + W \cdot i_w$$

$$Q = L_2(i_2 - i_1) + W(i_w - i_1)$$

A fűtéssel (kondenzáció a köpenytérben) átadott energia a veszteséget is fedezi:

$$G(i_g - i_k) = Q + Q_{veszt}$$

A veszteség a szükséges energia 5-10%-a : $Q_{veszt} = a\,Q$
A bepárló gőzfogyasztása:

$$G = \frac{Q(1+a)}{i_g - i_k} = \frac{(1+a)[L_2(i_2 - i_1) + W(i_w - i_k)]}{i_g - i_k}$$

A fajlagos gőzfogyasztás a bevezetett fűtőgőz és a termelt páragőz aránya:

A <u>fajlagos páratermelés</u> megmutatja, hogy 1 kg fűtőgőzzel hány kg páragőz állítható elő:

$$W_{fajl} = W / G = 1 / G_{fajl}$$

A bepárláshoz szükséges energia csökkentése párakompresszoros bepárlóval, hőszivattyú alkalma

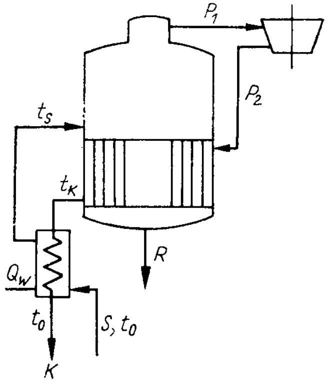

Az egytestes bepárló páráját komprimálva, a gőz ugyanabban a bepárlóban fűtőgőzként használható. A kondenzátum az oldat előmelegítésére használható fel. A komprimálást mechanikusan vagy gőzinjektorral hajtják végre.
A kompresszor védelme érdekében tökéletes cseppleválasztást kell megvalósítani, hogy az esetleges folyadékcseppek elpárolgása után maradó szilárd szennyeződés ne legyen zavar forrása.
Jól alkalmazható gyümölcslevek alacsony hőmérsékleten történő besűrítésére.

Többtestes bepárlás

Bepárlókat összekapcsolva az elpárologtatott oldószer egy másik testben fűtésre (forralásra) felhasználható és ily módon csökkenthető a gőzszükséglet.
Egy egyenáramú bepárlótelep elvi kapcsolási vázlata:

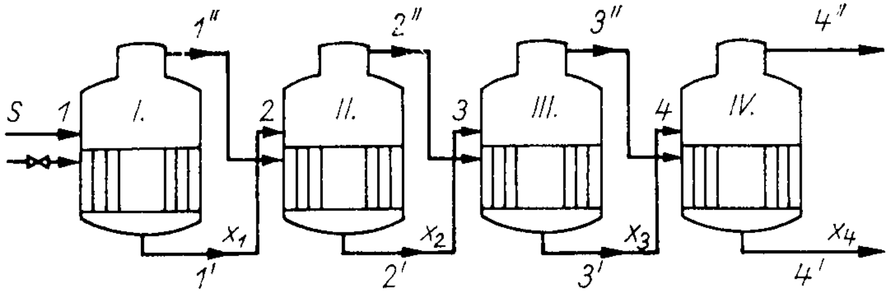

Az I. testből távozó 1’’ pára a II. testbe bevezetett x1 koncentrációjú oldat forralására csak akkor alkalmazható ha az oldat forrpontja kisebb mint a fűtőtérbe vezetett gőz kondenzációs hőmérséklete. Ezért a sorba kötött bepárló testek páratéri nyomását csökkenteni kell:

$$p_I > p_{II} > p_{III} > p_{IV}$$

Bepárlás

Egy kétfokozatú bepárló telep hőmérséklet és nyomásviszonyai láthatók az ábrán:

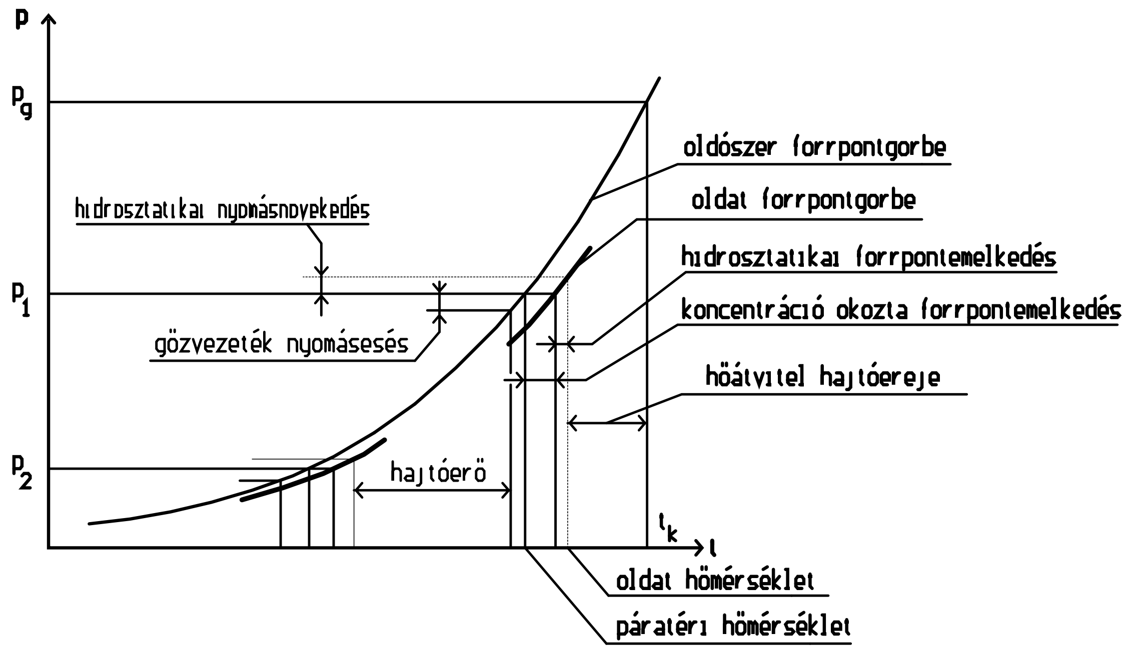

Az I. testben lévő páratéri nyomás p_1. A forrásban lévő anyag hőmérséklete a tiszta oldószer forrpontjánál a koncentráció okozta forrpontemelkedéssel és a bepárló testben lévő folyadék felszín és közepes magassága közötti távolságból meghatározható hidrosztatikai forrpontemelkedéssel nagyobb. A t_k kondenzációs hőmérséklet és az oldat forrpontja közötti hőmérséklet különbség a hőátvitel hajtóereje.
A bepárlóból távozó gőzáram kerül a következő fokozat fűtőterébe. A gőzvezeték nyomásesése miatt hőmérsékletcsökkenés következik be.
Mivel az egymást követő bepárlótestekben az oldat koncentrációja nő miközben hőmérséklete csökken a forralási hőátadási tényező az anyagi tulajdonságok kedvezőtlen változása (viszkozitás jelentősen nő) miatt csökken.

Egy háromfokozatú egyenáramú bepárlótelep anyagmérlege a következő ábrán látható:

Az oldat összetételét tömegkoncentrációval (x) vagy tömegtörttel (X) is megadhatjuk:

$$x = \frac{S}{L} = \frac{\text{kg oldott anyag}}{\text{kg oldat}} \qquad X = \frac{L-S}{S} = \frac{\text{kg oldószer}}{\text{kg oldott anyag}}$$

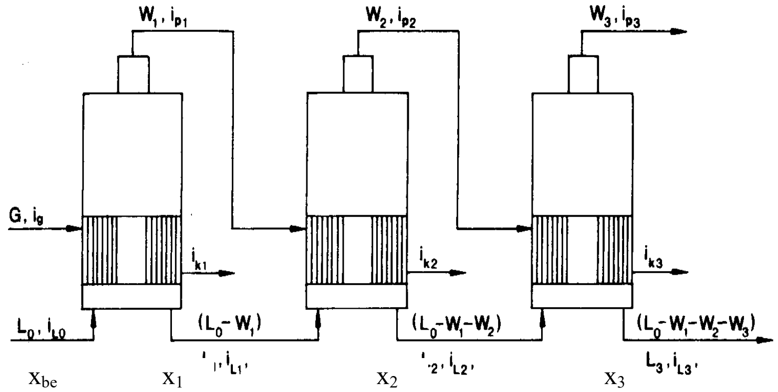

Bepárlás alatt az oldatban lévő szárazanyag (oldott anyag) mennyiség nem változik, hiszen csak az oldószer kerül elpárologtatásra.

$$S = x_0 L_0 = x_1 L_1 \Rightarrow L_1 = L_0 \frac{x_0}{x_1} \qquad W = L_0 - L_1 = L_0 - L_0 \frac{x_0}{x_1} = L_0 \left(1 - \frac{x_0}{x_1}\right)$$

A hőátadási viszonyok kedvezőbbek ellenáramú kapcsolás esetén:

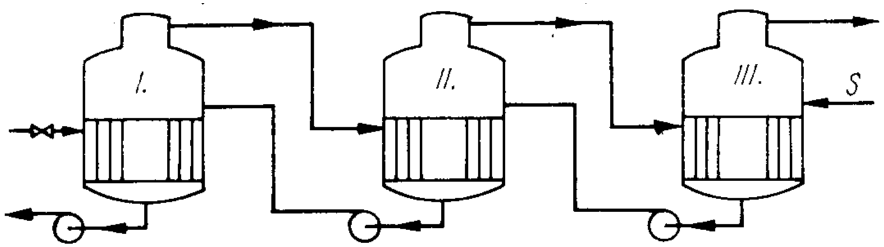

A besűrítendő oldatot egyre nagyobb nyomású terekbe kell vezetni, ezért szivattyúk alkalmazása szükséges. A végtermék hőmérséklete a legmagasabb, hiszen az I fokozat fűtése történik friss gőzzel. Nem alkalmazható olyan oldatoknál amelyek nagy koncentrációban hőmérséklet érzékenyek.

Hőcserélő felület

$$F = \frac{Q_1}{k_1 \Delta t_1} = \frac{Q_2}{k_2 \Delta t_2} \qquad \Delta t_1 / \Delta t_2 = \frac{Q_1}{k_1} / \frac{Q_2}{k_2}$$

$$\Delta t_2 = \Delta t - \Delta t_1$$

$$\Delta t_1 = \Delta t_2 \frac{Q_1 / k_1}{Q_2 / k_2} = (\Delta t - \Delta t_1) \frac{Q_1 / k_1}{Q_2 / k_2} \longrightarrow$$

Az 1-es fokozat hasznos hőm. különbsége

$$\Delta t_1 = \Delta t \frac{Q_1 / k_1}{Q_1 / k_1 + Q_2 / k_2}$$

Általános esetben:

$$\Delta t_i = \Delta t \frac{Q_i / k_i}{\sum_{i=1}^{n} Q_i / k_i}$$

Bepárlótestek száma:

Tapasztalati adatok alapján a fajlagos gőzfogyasztás és a bepárló testek száma közötti összefüggés látható a táblázatban:

Testek száma	1	2	3	4	5
Fajlagos gőzfogyasztás	1,1	0,57	0,4	0,3	0,27

Látható, hogy a bepárló testek számának növekedésével a fűtőgőz megtakarítás mértéke csökken. A gyakorlatban 3-4 testből álló telepeket alkalmaznak, mert több test estén az energiaköltségben jelentkező megtakarítás nem kompenzálja a beruházási igényt. Állami támogatással működő, tengervízből édesvizet előállító üzemben 10 testes bepárlótelepek is vannak.

Több testes bepárlótelep méretezési lépései:

1. Az összes elpárologtatandó vízmennyiség meghatározása a kezdeti és végkoncentráció valamint a besűrítendő anyagmennyiség ismeretében. A vízmennyiség önkényes, egyenletes felosztása a testek között.
2. Anyagmérlegek segítségével a testekből távozó oldat koncentrációk meghatározása.
3. A teljes nyomásesés (a friss gőz nyomása (p1) és a kondenzátor nyomása (pkond) közötti különbség) elosztása a testek között. ($p1 - pkond = \Delta p = \Delta pö/n$)
4. A bepárlók páratéri nyomásának közelítő értékének meghatározása. (pld. $pg1 = p1 - \Delta p$)
5. A testek hőmérséklet-veszteségének, a forrpontemelkedéseknek meghatározása.
6. A hasznos hőmérséklet-különbségek egyenletes elosztása a testek között (ha a hőmérsékletkülönbség túl kicsi, csökkenteni kell a testek számát és a 2. ponttól újra kezdeni kell a számítást.
7. Közelítő k értékek meghatározása az ismert Q hőterhelések és hajtóerők ismeretében. A hajtóerőket azonos fűtőfelületre törekedve kell felosztani.
8. A bepárlókban lévő oldatok forrpontjainak meghatározása.
9. Hőmérlegekből a testekben elpárologtatott oldószer mennyiségek meghatározása, a bepárlótestek hőátviteli teljesítményének meghatározása.
10. A hőátviteli tényezők meghatározása.
11. A fűtőfelületek meghatározása. (Ha a felületek eltérnek egymástól új elpárologtatandó értékeket kell felvenni és a számítást meg kell ismételni.)

Vogelbush bepárló

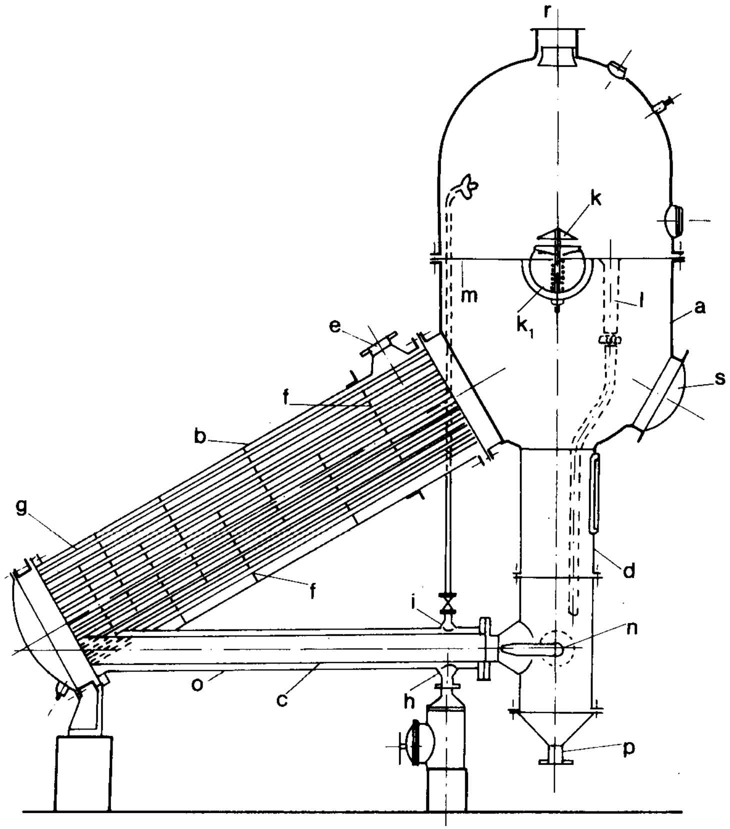

a - páratér és létér; b-,c-,d - léterek; e - fűtőgőzcsonk; f - terelőlemez; g - forrcső; h - kondenzcsonk; i - légtelenítő; k - habszelep; k1 - cseppfogó; l - lévezeték; n - friss lé; o - fűtőköpeny; p - tömény lé; r - páracsonk; s - tisztítónyílás;

Esőáramú filmbepárló

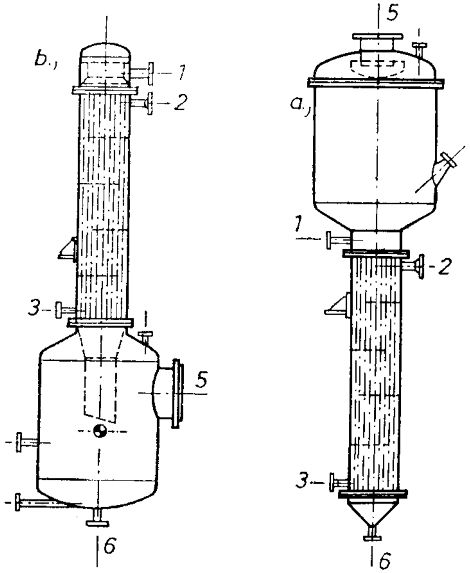

1.híg oldat betáplálás; 2.fűtőgőz bevezetés; 3.kondenzcsonk; 5.páracsonk; 6.sűrű oldat elvezetése;

Egyenáramú esőfilmes bepárlónál (b) a forrcsövekben az oldat és a gőz iránya megegyezik, felülről lefele halad.
Az ellenáramú bepárlónál (a) a forrcsövekben a páragőz az oldattal ellenkező irányba halad.

Keverős filmbepárló

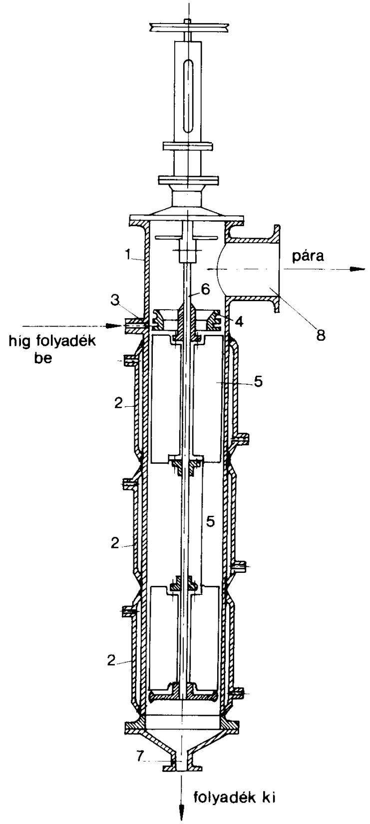

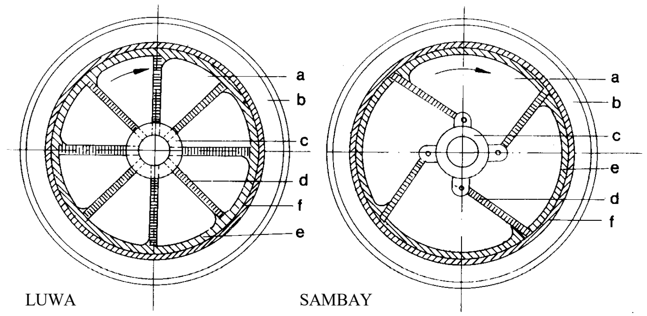

a - gőztér, b - fűtőköpeny,
c - forgástengely, d - lapát,
e – folyadékfilm f - készülékfal

1.bepárló test; 2.fűtőköpeny; 3.folyadék kilépés; 4.elosztó (cseppfogó) tálca; 5.lapát; 6.tengely; 7.kilépő csonk; 8.páracsonk
Hőérzékeny anyagok bepárlására alkalmazzák. A lecsurgó folyadék hártya vastagsága (néhány tized mm) állítható.

Kényszercirkulációs bepárló

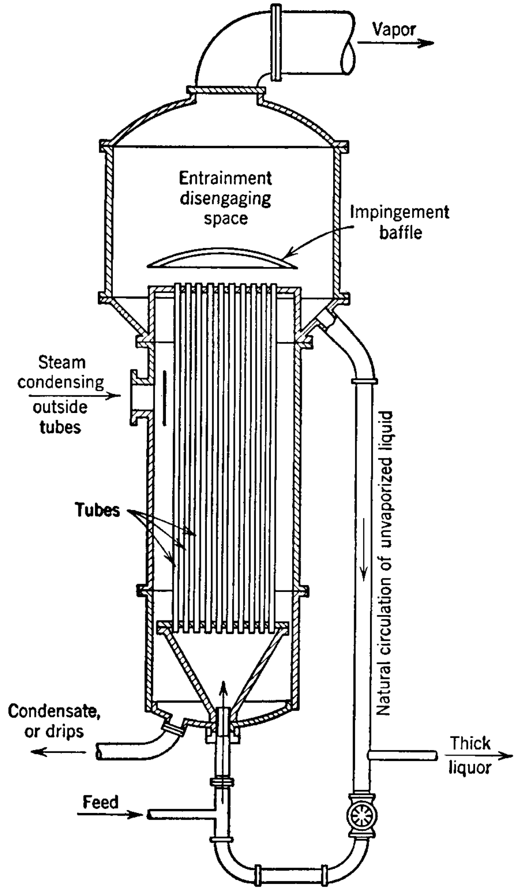

Buflovak bepárló

1 — híg oldat betáplálása; *2* — sűrű oldat elvétele; *3* — páraelvezetés; *4* — fűtőgőz bevezetése; *5* — kondenzvízcsonk

BUFLOVAK - bepárló

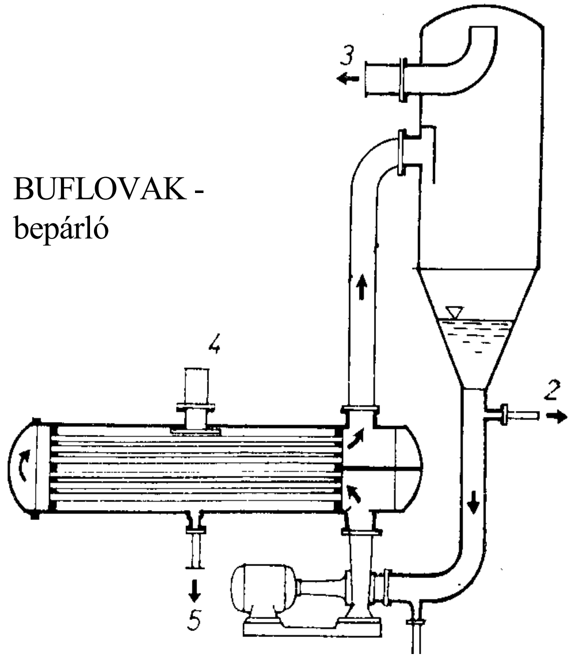

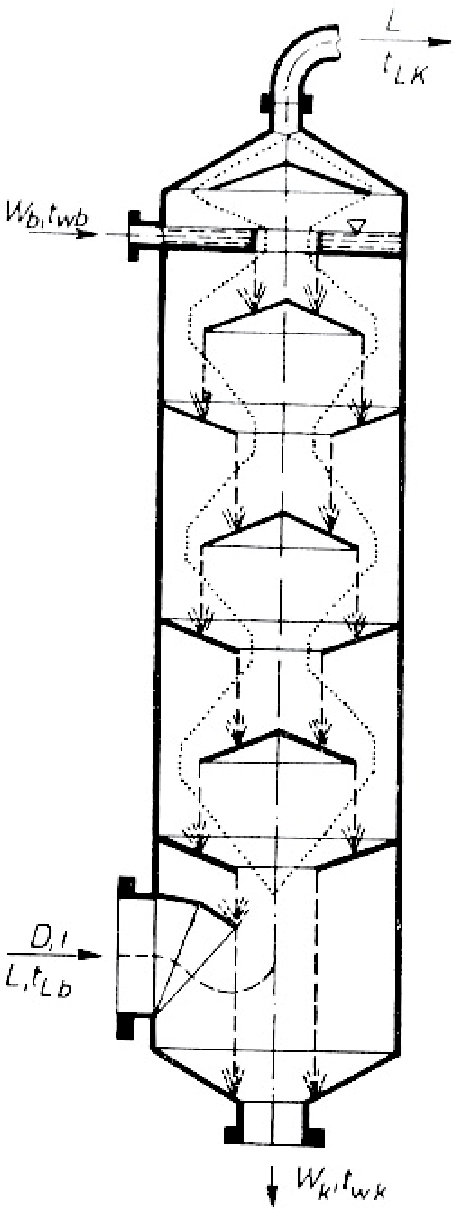

Helyes működés feltételei:

- A víz és a gőz jól keveredik, a gőz maradéktalanul kondenzál
- A rendszerből elszívandó gáz hőmérséklete minél alacsonyabb
- A hűtővíz minél hidegebb legyen

Hűtővíz-fogyasztás

- Hőmérleg:

$$\dot{Q}_b = \dot{Q}_D + \dot{Q}_{LB} + \dot{Q}_{WB}$$
$$\dot{Q}_k = \dot{Q}_{WK} + \dot{Q}_{LK}$$

- Elhanyagoljuk a kondenzátor hőveszteségét
- Az elszívandó gázt levegőnek tekintjük

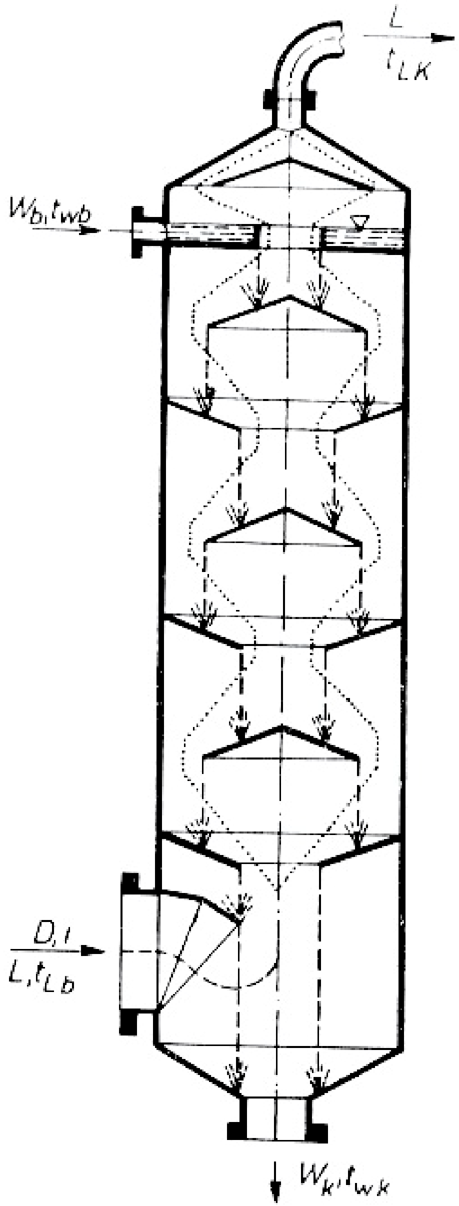

$$\dot{Q}_b = \dot{Q}_D + \dot{Q}_{LB} + \dot{Q}_{WB} \qquad \dot{Q}_k = \dot{Q}_{WK} + \dot{Q}_{LK}$$

$$Di + Lc_L t_{LB} + W_b c_b t_{WB} = W_K c_K t_{WK} + Lc_L t_{LK}$$

Az ejtővíz mennyisége: $W_K = W_b + D$

Átrendezés után:

$$W_b = \frac{D\left(i - c_W t_{WK}\right) + Lc_L\left(t_{LB} - t_{LK}\right)}{c_W\left(t_{WK} - t_{WB}\right)}$$

Az elszívandó gáz mennyisége:

Tapasztalati adatok

Weiss szerint:

1 kg víz 15 C-on atmoszférikus nyomáson átlagosan 2 V/V% levegőt tartalmaz, így 1 kg vízben 0,000025 kg levegő található.

Tömítetlenségek miatt 1 kg kondenzálódó gőzre 8 liter levegő szivárgással számolhatunk.

Az elszívandó gáz mennyisége:

Tehát :

$$L' = 0.001\,(0.02W_b + 8D) \qquad m^3/s$$

Átszámítva üzemi nyomásra:

$$L'_{eff} = \frac{L'}{p_{LK}} \qquad m^3/s$$

Az elszívandó levegő tömegárama:

$$L = 2.5 * 10^{-5} W_b + 0.01D \qquad kg/s$$

Ezen összefüggéseket mérések segítségével feülvizsgálták:

$$\frac{L'}{D} = C_L \frac{T_L K}{P_L K} \qquad m^3 \frac{levego}{kgparagoz}$$

$$C_L = 9.18 * 10^{-5} \qquad Znamenszkij$$

$$C_L = 6.67 * 10^{-5} \qquad Nesvadbe$$

T_{LK}:levegő hőmérséklet, K

P_{LK}:levegő parciális nyomása, bar

Hőmérséklet és nyomásviszonyok:

Ellenáramú kondenzátornál az elszívandó levegő hőmérséklete:

$$T_{LK} = t_{WB} + 4 + 0.1 * (t_{WK} - t_{WB})$$

Egyenáramú kondenzátornál a kilépő levegő hőmérséklet megegyezik a kilépő víz hőmérsékletével.

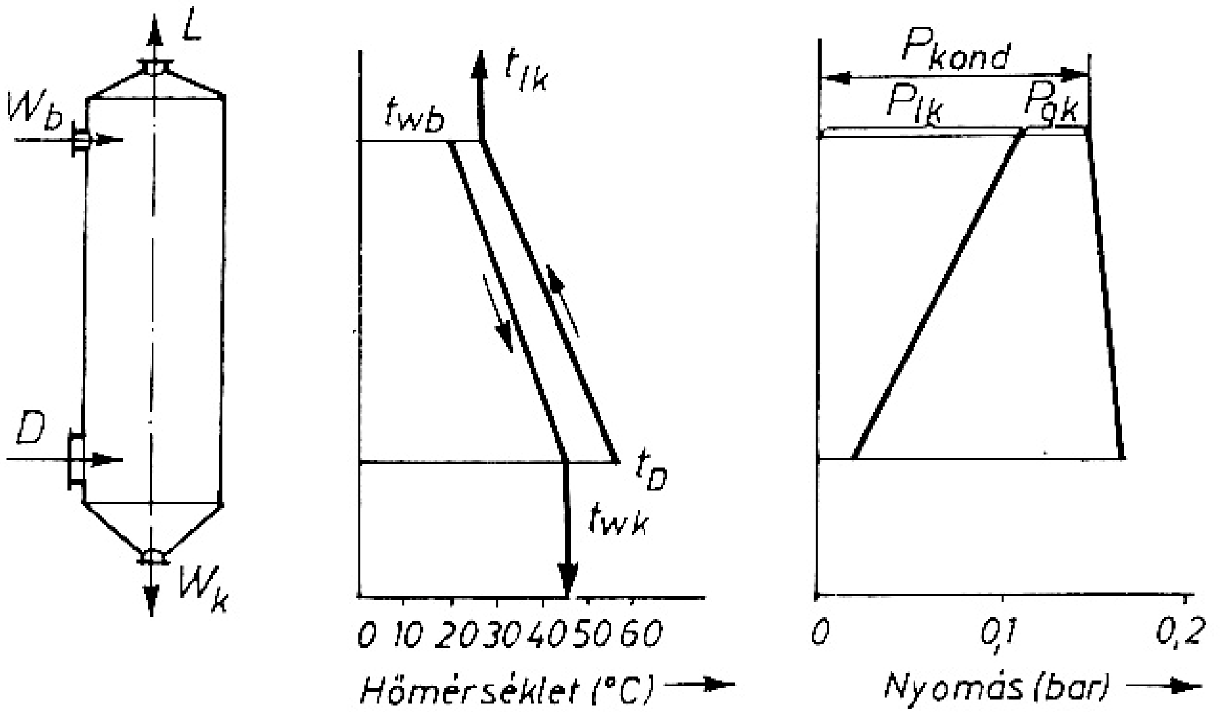

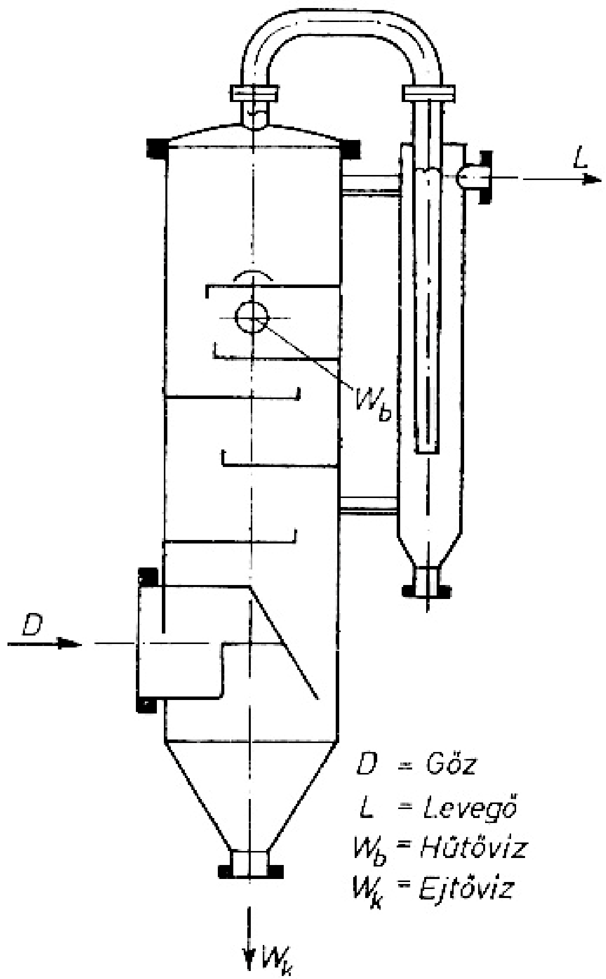
L
W_b
D
D = Gőz
L = Levegő
W_b = Hűtővíz
W_k = Ejtővíz
W_k

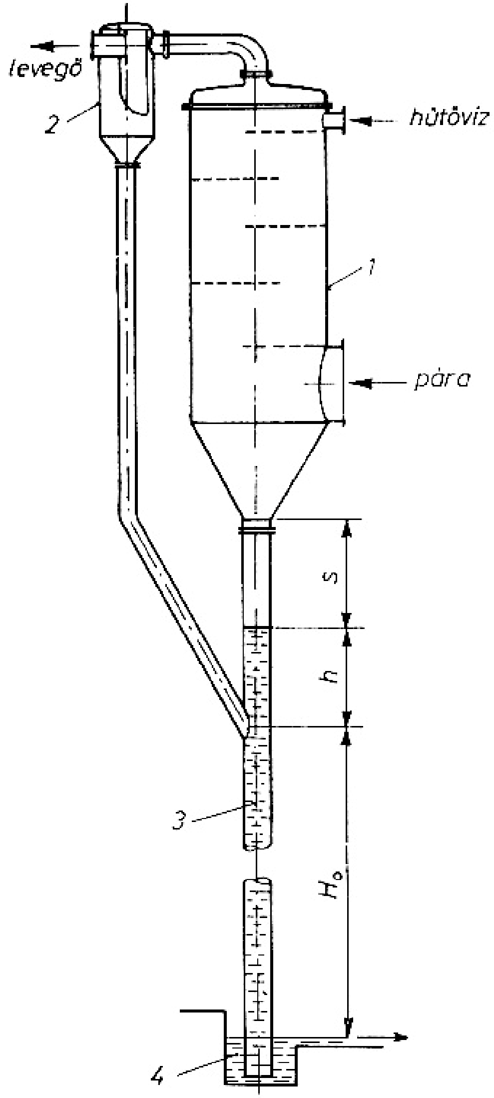
levegő
2
hűtővíz
1
pára
s
h
3
H_o
4

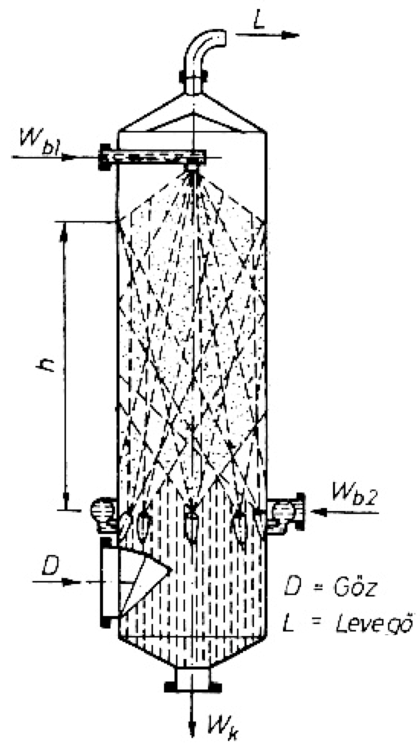
L
W_{bl}
h
W_{b2}
D
D = Gőz
L = Levegő
W_k

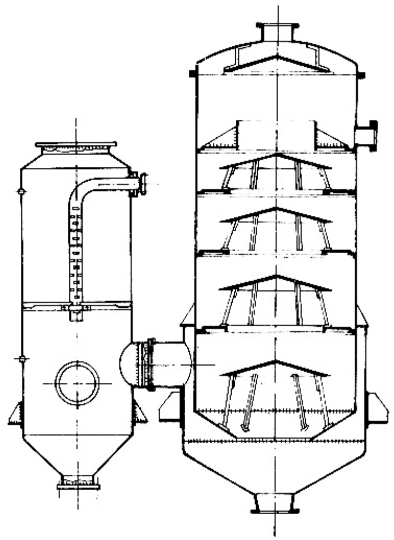

Köszönöm a figyelmet, egyelőre ennyi☺